

Стандарти байналмилалии баҳисобгирии муҳосибӣ 19 “Подошпулӣ ба кормандон”

Мақсад

- 1 Мақсади Стандарти мазкур аз муқаррар намудани қоидаҳои баҳисобгирӣ ва ифшои маълумот дар бораи подошпулӣ ба кормандон иборат мебошад. Стандарт аз корхона эътироф намудани инҳоро талаб мекунад:
 - (а) уҳдадорӣ – дар он маврид, агар корманд бар ивази подошпулие, ки минбаъд бояд пардохта шавад, хизматрасонию анҷом диҳад;
 - (б) хароҷот - дар он маврид, агар корхона манфиати иқтисодиеро истифода барад, ки дар натиҷаи хизматрасонии корманд ба вучуд омада, аз ҷониби ӯ бар ивази подошпулӣ анҷом дода шудааст.

Доираи амал

- 2 **Корфармо Стандарти мазкурро барои баҳисобгирии подошпулиҳо ба кормандон татбиқ менамояд, ба истиснои подошпулиҳое, ки нисбати онҳо СБХМ 2 “Пардохт дар асоси саҳм” татбиқ мегардад.**
- 3 Стандарти мазкур нисбат ба ҳисобот аз рӯи барномаҳои подошпулӣ ба кормандон татбиқ намегардад (ба СББМ 26 “Баҳисобгирӣ ва ҳисобот дар бораи нақшаи подошҳои нафақавӣ” нигаред).
- 4 Подошпулӣ ба кормандон, ки нисбати он Стандарти мазкур мавриди татбиқ қарор мегирад, подошпулиҳоеро дар бар мегирад, ки инҳоро инъикос мекунанд:
 - (а) мутобиқи барномаҳои расмӣ ё шартномаҳои расмӣ байни корхона ва кормандони он, гурӯҳи кормандон ё намоёндагони онҳо;
 - (б) мутобиқи талаботи қонунгузорӣ ё дар робита бо шартномаҳои дохилисоҳавӣ, ки дар мувофиқат бо онҳо корхона бояд ба барномаҳои миллӣ, давлатӣ, соҳавӣ ё дигар барномаҳои муштараки якҷанд корфармоён аъзоҳаққӣ супорад;
 - (в) таҷрибаи мавҷуда, ки боиси пайдоиши уҳдадории бо ҷунин таҷриба қайд шуда мегардад. Таҷрибаи мавҷуда боиси пайдоиши уҳдадории бо он қайд шуда мегардад, агар корхона ҳеҷ ҷойгузини воқеӣ барои пардохти подошпулӣ ба кормандонро надошта бошад. Намунаи уҳдадории бо таҷриба қайд шуда метавонад ҳолате бошад, ки тағйирёбии таҷрибаи ҷамъшудаи корхона боиси зарари номувофиқ дар муносибати он бо кормандон мегардад.
- 5 Подошпулӣ ба кормандон инҳоро фаро мегирад:
 - (а) подошпулии қутоҳмуддат ба кормандон, ки пардохти он ба таври пурра то фарорасии дувоздаҳ моҳ пас аз интиҳои давраи ҳисоботи солоне, ки дар он кормандон хизматрасонии дахлдорро анҷом медиҳанд, фаро мерасад, масалан:
 - (i) музди меҳнат ва пардохт барои таъминоти иҷтимоӣ;
 - (ii) рухсатии пардохтшавандаи ҳарсола ва рухсатии пардохтшаванда аз рӯи беморӣ;
 - (iii) иштирок дар даромад ва подошҳои иловагӣ;
 - (iv) имтиёзҳои ғайрипулӣ (ба мисли хизматрасонии тиббӣ, таъмини манзил, воситаи нақлиёт, пешниҳоди мол ва хизматрасонии ройгон ё аз рӯи нархи имтиёзноқ) барои кормандони амалкунанда;
 - (б) подошпулӣ вобаста ба анҷоми ғайрипулӣ меҳнатӣ, масалан:
 - (i) пардохтҳои нафақавӣ (мисол, нафақа ва пардохти якдафъина ҳангоми ба нафақа баромадан);
 - (ii) дигар подошпулӣ вобаста ба анҷоми ғайрипулӣ меҳнатӣ, ба мисли суғуртаи ҳаёт ва хизматрасонии тиббӣ аз рӯи анҷоми ғайрипулӣ меҳнатӣ;
 - (в) дигар подошпулии дарозмуддат ба кормандон, масалан:

- (i) муҳлати дарозмуддати мураххасӣ аз кор, масалан, рухсатӣ барои хизмати дарозмуддат ё рухсатии эҷодӣ;
 - (ii) пардохтпулӣ барои ҷашнҳо ё дигар пардохт барои хизмати дарозмуддат;
 - (iii) пардохт барои ба таври тӯлонӣ гум кардани қобилияти корӣ;
 - (г) кӯмакпулиҳои рӯзҳои истироҳат.
- 6 Подошпулӣ ба кормандон ин подошпулиҳоро дар бар мегирад, ки ҳам ба кормандон ва ҳам ба аъзоёни оила ва манфиатбарандагони онҳо дода мешавад ва дар шакли пардохт (ё пешниҳоди мол ва хизматрасонӣ) ба манфиати кормандон ё ба таври мустақим ба онҳо ё ба шахсони дигар, ба мисли ширкатҳои суғуртавӣ пешниҳод мегардад.
- 7 Корманд метавонад ба корхона дар асоси шугли пурра, қисман, ба таври доимӣ, якдафъаина ё муваккати хизмат расонад. Дар заминаи Стандарти мазкур ба шумораи кормандон роҳбарон ва дигар ҳайати идоракунанда дохил мешаванд.

Муқаррарот

- 8 Дар Стандарти мазкур истилоҳоти зерин бо мафҳумҳои ишорашуда истифода мегарданд:

Муқаррароти подошпулӣ ба кормандон

Подошпулӣ ба кормандон – ҳама шакли ҷуброн, ки корхона ба кормандон бар ивази хизматрасонии онҳо ё қатъ кардани шартномаи меҳнатӣ пешниҳод мекунад.

Подошпулиҳои кӯтоҳмуддат ба кормандон – навъи подошпулӣ ба кормандон (ба истиснои кумакпулӣ барои рӯзҳои истироҳат) мебошад, ки интизор меравад пардохти он ба таври пурра, то фарорасии дувоздаҳ моҳ пас аз интиҳои давраи ҳисоботи солона, ки дар он кормандон хизматрасонии дахлдорро анҷом додаанд, амалӣ гардад.

Подошпулӣ вобаста ба анҷоми фаъолияти меҳнатӣ – навъи подошпулӣ ба кормандон (ба истиснои кумакпулӣ барои рӯзҳои истироҳат ва подошпулиҳои кӯтоҳмуддат ба кормандон) мебошад, ки бобаста ба анҷомёбии фаъолияти меҳнатии онҳо пардохта мешавад.

Дигар подошпулиҳои дарозмуддат ба кормандон – ҳама намудҳои подошпулӣ ба кормандон, ба истиснои подошпулиҳои кӯтоҳмуддат ба кормандон, подошпулиҳо вобаста ба анҷоми фаъолияти меҳнатӣ ва кумакпулӣ барои рӯзҳои истироҳат.

Кумакпулӣ барои рӯзҳои истироҳат – навъи подошпулӣ ба кормандон мебошад, ки бар ивази қатъ гардидани шартномаи меҳнатӣ дар натиҷаи яке аз ин ду рӯйдод пешниҳод карда мешавад:

- (а) қарори корхона ҷихати қатъ кардани шартномаи меҳнатӣ бо корманд то расидани синни нафақаи ӯ;
- (б) қарори корманд ҷихати қабули подошпулӣ, ки бар ивази қатъи шартномаи меҳнатӣ пешниҳод карда мешавад.

Муқаррароте, ки бо гурӯҳбандии барномаҳои подошпулӣ марбут мебошад

Барномаи подошпулӣ вобаста ба анҷом ёфтани фаъолияти меҳнатӣ – шартномаи расмӣ ё ғайрирасмие мебошад, ки мувофиқи он корхона ба як ё якчанд корманд дар интиҳои фаъолияти меҳнатии онҳо пардохти подошпулиро анҷом медиҳад.

Барнома бо аъзоҳои муқарраришуда – барномаи подошпулӣ вобаста ба анҷом ёфтани фаъолияти меҳнатӣ мебошад, ки дар доираи он корхона ба корхонаи ҷудогона (фонд) маблағи собитшударо пардохт мекунад ва вобаста ба пардохти маблағи иловагӣ дорои ягон гуна уҳдадорӣ ҳуқуқӣ ё тибқӣ амалия қайду шартшуда намебошад, агар дороиҳои фонд барои пардохти ҳама подошпулиҳо ба корманд барои хизматрасонии ӯ, ки барои давраи ҷорӣ ва давраҳои қаблӣ ҳисоб шудаанд, кофӣ набошад.

Барнома бо пардохти муқарраришуда – барномаи подошпулӣ вобаста ба анҷом ёфтани фаъолияти меҳнатӣ мебошад, ки аз барнома бо аъзоҳои муқарраришуда фарқ мекунад.

Барномаҳои муштаракӣ якҷанд корфармоён - барномаҳо бо аъзоҳои муқарраршуда (ба истиснои барномаҳои давлатӣ) ё барномаҳо бо пардохти муқарраршуда (ба истиснои барномаҳои давлатӣ), ки:

- (а) дороиҳоеро, ки аз ҷониби корхонаҳои мухталиф ворид карда шуда, лекин дар таҳти назорати умумӣ қарор надоранд, муттаҳид менамоянд;
- (б) ин дороиҳоро барои пардохти подошпулӣ ба кормандон якҷанд корхона истифода меkunанд, дар сурате, ки аъзоҳои ва андозаи пардохт, новобаста аз он, ки дар кадом корхона кормандони подошпулигиранда ба шугъл фаро гирифта шудаанд, муайян карда мешаванд.

Муқаррароте, ки бо уҳдадориҳо (дориҳо)-и софи барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда марбут мебошад

Уҳдадорӣ (дори)-и софи барнома бо пардохти муқарраршуда – каср ё барзиёдие, ки бо назардошти таъсири маҳдудияти бузургии дориҳои софи барнома бо пардохти муқарраршуда тавассути бузургии нисбии дориҳо тасхех шудааст.

Каср ё барзиёдӣ ин:

- (а) аризиҳои воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохти муқарраршуда бо тарҳи
- (б) аризиҳои одилонаи дориҳои барнома (агар чунин мавҷуд бошад).

Бузургии нисбии дорӣ – аризиҳои воқеии манфиатҳои иқтисодӣ, ки дар намуди бозгашти воситаҳо аз барнома ё ихтисорёбии маблағи минбаъда ба барнома дастрас мебошад.

Аризиҳои воқеии уҳдадориҳо аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда – аризиҳои воқеӣ (бидуни тарҳи дориҳои барнома)-и пардохтҳои эҳтимолии минбаъда мебошад, ки дар робита бо хизматрасонии кормандон дар давраи ҷорӣ ва давраҳои қаблӣ ҷиҳати амалӣ кардани ҳисоббарорӣ аз рӯйи уҳдадориҳо ба вуҷуд омадаанд.

Дориҳои барнома инҳоро дар бар мегиранд:

- (а) дориҳои фонди подошпулиҳои дарозмуддат ба кормандон;
- (б) биманоман суғуртавӣ.

Дориҳои фонди подошпулиҳои дарозмуддат ба кормандон – дориҳо (ба истиснои воситаҳои молиявӣ, ки аз ҷониби корхонаи ҳисоботдиҳанда бароварда шуда, набояд интиқол ёбанд) ва:

- (а) ба корхона (фонд) тааллуқ дошта, аз нигоҳи ҳуқуқӣ ба корхонаи ҳисоботдиҳанда вобаста намебошанд ва қомилан барои пардохт ё маблағгузории подошпулӣ ба кормандон вуҷуд доранд;
- (б) танҳо барои пардохт ё маблағгузории подошпулӣ ба кормандон истифода гардида, ба қарздиҳандагони хусусии корхонаи ҳисоботдиҳанда (ҳатто ҳангоми муфлисшавии он) пешниҳод карда ва ба корхонаи ҳисоботдиҳанда баргардонида намешаванд, ба истиснои ин ҳолатҳо, ҳангоме, ки:
 - (i) дориҳои боқимондаи фонд барои иҷрои ҳама уҳдадориҳои дахлдори фонд ё корхонаи ҳисоботдиҳанда аз рӯйи барномаи подошпулӣ ба кормандон кофӣ бошанд;
 - (ii) дориҳо ба корхонаи ҳисоботдиҳанда ба сифати ҷуброн барои подошпулини аллакай ба кормандон пардохтшуда бармегарданд.

Биманоман суғуртавӣ ин биманоме¹, мебошад, ки аз ҷониби суғуртакунанда дода мешавад ва суғуртакунандаи мазкур тарафи алоқаманди (чӣ тавре, ки ин мафҳум дар СББМ 24 “*Ифшои маълумот дар бораи тарафҳои алоқаманд*” муайян гардидааст) корхонаи ҳисоботдиҳанда махсуб намеёбад, агар воситаҳо аз рӯйи чунин биманоме:

- (а) танҳо барои пардохт ё маблағгузории подошпулӣ ба кормандон дар доираи барнома бо пардохти муқарраршуда мавриди истифода қарор гиранд;
- (б) ба қарздиҳандагони хусусии корхонаи ҳисоботдиҳанда (ҳатто ҳангоми муфлисшавии он) пешниҳод карда нашаванд ва ба корхонаи ҳисоботдиҳанда барнагарданд, ба истиснои ҳолатҳои мазкур:
 - (i) чунин воситаҳо аз худ барзиёдии дориҳоеро ифода меkunанд, ки барои иҷрои ҳама уҳдадориҳои тавассути биманоме вобаста ба пешниҳоди подошпулӣ ба кормандон пешбинигардида, талаб карда намешавад;

- (ii) чунин воситаҳо ба корхонаи ҳисоботдиҳанда ба сифати ҷуброн барои подошпулии аллакай ба кормандон пардохтшуда бармегарданд.

Арзиши одилона – нархест, ки ҳангоми фуруши дорой қабул гардида ё ҳангоми интиқоли уҳдадорӣ дар раванди қарордоди одӣ дар байни иштирокчиёни бозор дар санаи арзёбӣ пардохт шудааст (ба СБҲМ 13 “Арзёбии арзиши одилона” нигаред).

Муқаррароте, ки бо хароҷоти барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда марбут мебошад

Арзиши хизматрасонӣ инҳоро дар бар мегирад:

- (а) *арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ* – афзуншавии арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохти муқарраршуда дар натиҷаи хизматрасонии корманд дар давраи ҷорӣ;
- (б) *арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ-тағйирёбии* арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохти муқарраршуда дар робита бо хизматрасонӣ, ки аз ҷониби кормандон дар давраҳои қаблӣ анҷом ёфта, дар натиҷаи тағйироти барнома (ҷорӣ гардидани барномаи мавҷуда бо пардохти муқарраршуда, бекоршавӣ ё тағйирот дар он) ё ихтисоршавии барнома (коҳишёбии назарраси шумораи кормандони ба барнома воридкардашуда) ба вуҷуд омадааст;
- (в) *фоида ё зараре*, ки ҳангоми пардохти уҳдадорӣ ба вуҷуд омадааст.

Маблағи софи фоизҳо аз рӯйи уҳдадорӣ (дорой)-и барнома бо пардохти муқарраршуда – тағйирёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохти муқарраршуда дар муддати давра, ки бо гузашти вақт ба вуҷуд омадааст.

Азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохти муқарраршуда инҳоро дар бар мегирад:

- (а) *фоида ё зарари актуарӣ*;
- (б) *даромад аз доройҳои барнома*, ба истиснои маблағе, ки ба маблағи софи фоизҳо аз рӯйи уҳдадорӣ (дорой)-и барнома бо пардохти муқарраршуда ворид карда шудааст;
- (в) *тағйирёбии таъсири бузургии* ниҳони доройҳо, ба истиснои маблағе, ки ба маблағи софи фоизҳо аз рӯйи уҳдадорӣ (дорой)-и барнома бо пардохти муқарраршуда ворид карда шудааст.

Фоида ё зарари актуарӣ – тағйироти арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохти муқарраршуда, ки бар асари инҳо ба вуҷуд омадааст:

- (а) *тасхехот дар асоси таҷриба* (натиҷаи фарқияти байни фарзияҳои актуарии аввалия нисбати рӯйдодҳои минбаъда ва нисбати рӯйдодҳое, ки воқеан амалӣ шудаанд);
- (б) *тағйирот дар фарзияҳои актуарӣ*.

Даромад аз доройҳои барнома – фоизҳо, суди саҳмияҳо ва дигар даромаде, ки аз доройҳои барнома ҳамаҷо ба фоида ё зарари амалишуда ва амалинашудаи доройҳои барнома бо тарҳи инҳо ба даст оварда шудаанд:

- (а) *хароҷоти идораи ин доройҳои барнома*;
- (б) *андозҳои дахлдоре*, ки бояд дар доираи барнома пардохта шаванд, ба истиснои андозҳое, ки ба фарзияҳои актуарӣ дохил гардида, ҷиҳати арзёбии арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохти муқарраршуда истифода мешаванд.

Пардохт – амалиёте мебошад, ки ҳама уҳдадорҳои минбаъдаи ҳуқуқӣ ё тавассути амалия нисбат ба ҷузъи подошпулиҳо ё қисмати пурраи онҳо қайду шартшударо истисно мекунад ва дар доираи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда дар баробари пардохти подошпулӣ ба кормандон ё аз номи онҳо пешниҳод гардида, тавассути шартҳои барнома пешбинӣ мегардад ва дар ҳисоббаробарии фарзияҳои актуарӣ қабул карда мешавад.

Подошпулиҳои кутоҳмуддат ба кормандон

- 9 Подошпулии кутоҳмуддат ба кормандон моддаҳои фаро мегирад, ки пардохт аз рӯйи онҳо ба таври пурра то фарорасии дувоздаҳ моҳ пас аз анҷоми давраи ҳисоботи солони, ки дар давоми он кормандон хизматрасонии дахлдор анҷом додаанд, мумкин аст анҷом пазирада, масалан:

- (а) *музди меҳнат ва маблағ барои таъминоти иҷтимоӣ*;

- (б) рухсатии пардохтшавандаи ҳарсола ва рухсатии тибки беморӣ пардохтшаванда;
 - (в) иштирок дар ғоида ва подоши иловагӣ;
 - (г) имтиёз барои кормандони амалкунанда дар шакли ғайрипулӣ (масалан, хизматрасонии тиббӣ, таъмини манзил, воситаҳои нақлиёт, ба таври роӣгон ё ба таври имтиёзнок пешниҳод кардани мол ва хизматрасонӣ).
- 10 Корхона чиҳати гурӯҳбандӣ кардани подошпулии кутоҳмуддати корманд эҳтиёҷ надорад, агар чашмдошти корхона вобаста ба муҳлати пардохт муваққатан тағйир ёбад. Бо вучуди ин, агар мушаххасоти подошпулӣ (масалан, подошпулии ҷамънашаванда ба подошпулии ҷамъшаванда табдил ёбад) ё тағйироти чашмдошт нисбат ба муҳлати пардохт муваққатӣ арзёбӣ гардад, корхона бояд ин масъаларо, ки оё подошпулӣ муқаррароти подошпулии кутоҳмуддатро ба кормандон таъмин менамояд, баррасӣ кунад.

Эътироф ва арзёбӣ

Ҳама подошпулиҳои кутоҳмуддат ба кормандон

- 11 Агар корманд дар муддати давраи ҳисоботӣ ба корхона хизматрасонира анҷом диҳад, корхона бояд бузургии тахфифнаёфтаи подошпулии кутоҳмуддат ба кормандонро, ки эҳтимолан бар ивази хизматрасонҳои зерин пардохт карда мешавад, эътироф намояд:
- (а) ба сифати уҳдадорӣ (харочоти ҳисобшуда) пас аз тарҳи маблағи аллакай пардохтшуда. Агар маблағи аллакай пардохтшуда аз маблағи тахфифнаёфтаи пардохт зиёд бошад, корхона бояд ин афзуниро ба сифати дорой (харочоти пешпардохтшуда) ба он андозае, ки пешпардохти дахлдор боис шавад, эътироф намояд, масалан, нисбат ба ихтисори пардохтҳои минбаъда ё бозгашти воситаҳои пулӣ;
 - (б) ба сифати харочот, ба истиснои он маблағҳои подошпулӣ, ки дигар СБХМ талаб мекунад ё чиҳати ворид кардан ба арзиши аввалияи дорой иҷозат медиҳад (масалан, ба СББМ 2 “Захираҳо” ва СББМ 16 “Воситаҳои асосӣ” нигаред).
- 12 Бандҳои 13, 16 ва 19 шарҳ медиҳанд, ки корхона бояд чӣ гуна талаботи банди 11-ро нисбат ба подошпулиҳои кутоҳмуддат ба кормандон дар шакли вақти пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштан, иштирок дар ғоида ва подоши иловагӣ татбиқ намояд.

Замони пардохтшавандаи ғайриҳузурии кутоҳмуддат

- 13 Корхона харочоти эҳтимолиро вобаста ба пардохти подошпулиҳои кутоҳмуддат ба кормандон мутобиқ бо банди 11 дар шакли вақти пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштан бо чунин тарз эътироф мекунад:
- (а) ҳангоми вақти ҷамъшудаи пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштан – дар мавриде, ки кормандон хизматрасониҳоеро анҷом медиҳанд, ки давомнокии вақти пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштанро зиёд мекунад ва кормандон метавонанд онро дар оянда истифода баранд;
 - (б) ҳангоми вақти ҷамъшудаи пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштан – бевосита аз рӯйи далели дар кор ҳузур надоштан.
- 14 Корхона дар кор ҳузур надоштани кормандонро бо сабабҳои хеле гуногун пардохт менамояд, аз ҷумла, дар мавриди рухсатии ҳарсола, беморӣ ва корношоямии кутоҳмуддат, рухсатӣ барои ниғаҳбонии кӯдак, дар робита бо иҷрои вазифаи узвияти суди ҳакамӣ ё дар давраи хизмати ҳарбӣ. Вақти пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштан ба ду гурӯҳ ҷудо карда мешавад:
- (а) ҷамъшаванда;
 - (б) ҷамънашаванда.
- 15 Вақти ҷамъшавандаи пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштан мумкин аст ба оянда гузаронида шуда, дар давраҳои минбаъда мавриди истифода қарор гирад, дар мавриде, ки он дар давраи ҷорӣ ба таври пурра истифода нагардида бошад. Вақти ҷамъшавандаи пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштан мумкин аст ҷуброншаванда бошад (ба таври дигар, ҳангоми аз корхона озод шудан кормандон ба барои вақти истифоданагардидаи дар кор ҳузур надоштан ба пардохтҳои пулӣ ҳуқуқ доранд) ё ҷуброннашаванда бошад (ба таври дигар, ҳангоми аз корхона озод шудан кормандон ба барои вақти истифоданагардидаи дар кор ҳузур надоштан ба пардохтҳои пулӣ ҳуқуқ надоранд). Уҳдадорӣ ба он андозае, ки кормандон хизматрасонира анҷом медиҳанд, ба вучуд меояд ва дар

натичаи он давомнокии вақти пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштан, ки онҳо метавонанд онро дар оянда истифода баранд, афзун мегардад. Ҳатто агар дар мавриде, ки вақти пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштан ҷуброншаванда махсуб намеёбад, уҳдадорӣ мавҷуд буда, эътироф карда мешавад, ҳарчанд ба арзёбии ин уҳдадорӣ эҳтимолияти аз кор озод шудани кормандон, то он ҳадде, ки онҳо ҳуқуқ барои вақти ҷамъшавандаи ҷуброннашавандаи дар кор ҳузур надоштанро истифода мебаранд, таъсир мерасонад.

- 16 Корхона бояд хароҷоти эҳтимолиро барои пардохти вақти ҷамъшавандаи пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштан арзёбӣ намояд ва он пешбинӣ мекунад, ки ба корманд вақти истифоданагардидаи пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштан, ки дар интиҳои давраи ҳисоботӣ ҷамъ шудааст, пардохта шавад.**
- 17** Мутобиқ бо усуле, ки дар банди қаблӣ тавсиф шудааст, уҳдадорӣ бо маблағи пардохтҳои иловагӣ, ки қомилан дар робита бо ҷамъшавии маблағ ба вучуд омадааст, арзёбӣ карда мешавад. Дар аксар ҳолат корхона ҷиҳати ҳосил кардани ҳисоббаробариҳои муқаммал, бобати он, ки дар робита бо вақти истифоданагардидаи пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштани уҳдадориҳои муҳим ба ҳулоса ояд, зарурат надорад. Масалан, уҳдадорӣ вобаста ба рухсатӣ аз рӯйи беморӣ фақат дар он вақт муҳим арзёбӣ мегардад, ки рухсатии истифоданагардида аз рӯйи беморӣ ҳамчун рухсатии ҳарсолаи пардохтшаванда гирифта шуда бошад.

Намунае, ки бандҳои 16 ва 17-ро тавзеҳ медиҳад

Дар корхона 100 корманд кор мекунанд, ки ҳар яке аз онҳо дар ҳар як сол дорои ҳуқуқи панҷ рӯзи қори рухсатии аз рӯйи беморӣ пардохтшаванда мебошанд. Рухсатии аз рӯйи беморӣ истифоданагардида аз ҳисоби рӯзҳои ҷоиш дар соли ҷорӣ гирифта мешавад. Минбаъд аз ҳисоби бақияи рухсатии истифоданагардида, ки аз соли қаблӣ гузаронида шуда буд (принсипи ЛИФО). Дар рӯзи 31 декабри соли 20X1 ба ҳисоби миёна ба ҳар як корманд ду рӯзи рухсатии аз рӯйи беморӣ пардохтшаванда истифоданагардида рост меояд. Дар асоси таҷрибаи гузашта, тамоюли асосие, ки дар оянда эҳтимолан ҲИФЗ мешавад, корхона интизор аст, ки дар соли 20X2 92 корманд на бештар аз 5 рӯзи рухсатии аз рӯйи беморӣ пардохтшаванда мегиранд, вале 8 корманди боқимонда ба ҳисоби миёна, ҳар кадоме аз онҳо шашуним рӯз рухсатии аз рӯйи беморӣ пардохтшаванда мегиранд.

Корхона пешбинӣ мекунад, ки ба таври илова 12 рӯзи рухсатири аз рӯйи беморӣ дар натиҷаи истифода накардани рухсатиҳои дар рӯзи 31 декабри соли 20X1 ҷамъшуда (якуним рӯз барои ҳар яке аз 8 корманд) пардохт мекунад. Ҳамин тавр, корхона уҳдадориро вобаста ба пардохти 12 рӯзи рухсатӣ аз рӯйи беморӣ эътироф мекунад.

- 18** Вақти ҷамънашавандаи дар кор ҳузур надоштан бо хусусияти пардохтназирӣ дар сурати дар давраи ҷорӣ ба таври пурра истифода накардани он ба дигар давра гузаронида намешавад ва ин ба кормандон ҳуқуқ намедиҳад, ки ҳангоми аз корхона озод гардидан пардохтҳои пулиро барои ҳуқуқи истифоданакарда дарёфт кунанд. Одатан ин ба рухсатӣ аз рӯйи беморӣ (ба он маънӣ, ки ҳуқуқи дар давраҳои гузашта барои рухсатӣ истифоданагардида ҷуброни минбаъдари зиёд намекунад), рухсатӣ барои ниғаҳбонии кӯдак ва вақти пардохтшавандаи дар кор ҳузур надоштан дар робита ба иҷрои вазифаи суди ҳакамӣ ё дар давраи хизмати ҳарбӣ тааллуқ дорад. Корхона уҳдадорӣ ва хароҷотро то фарорасии далели дар кор ҳузур надоштан эътироф намекунад, зеро хизматрасонии корманд боиси афзоиши маблағи пардохт намегардад.

Иштирок дар ғоида ва низоми подоши иловагӣ

- 19** Корхона хароҷоти эҳтимолиро барои иштирок дар ғоида ва подоши иловагӣ мутобиқ ба банди 11 танҳо дар ин маврид эътироф мекунад, агар:
- (а) корхона вобаста ба анҷом додани ҷунин пардохтҳо дар натиҷаи рӯйдодҳои гузашта дорои уҳдадорини мавҷудани ҳуқуқӣ ё тавассути амалия қайд шартшуда бошад;
 - (б) уҳдадорӣ ба таври бозғатимод мавриди арзёбӣ қарор гирад.
- Уҳдадорини мавҷуда танҳо дар он маврид ба вучуд меояд, агар корхона ҳеҷ ҷойгузини воқеӣ барои анҷом додани пардохтро надошта бошад.
- 20** Тибқи баъзе барномаҳои иштирок дар ғоида кормандон ҳиссари дар ғоида танҳо ба он шарт 6

мегиранд, ки онҳо дар корхона дар муддати давраи муқарраршудаи замон ғаёлияти худро идома диҳанд. Чунин барномаҳо боиси бавучудоии уҳдадориҳои тибқи амалия қайду шартшуда мегарданд, зеро кормандон хизматрасониеро пешниҳод мекунад, ки маблағи пардохтшавандаро зиёд мекунад, агар онҳо то охири муҳлати муқарраршуда дар корхона ғаёлият кунанд. Арзёбии чунин намуди уҳдадориҳо, ки тавассути амалия қайду шарт шудааст, он далелро ба ҳисоб мегирад, ки баъзе кормандон бидуни гирифтани пардохти дахлдори марбут ба иштирок дар ғоида метавонанд аз корхона озод шаванд.

Намунае, ки бандҳои 20-ро тавзеҳ медиҳад

Мутобиқ бо барномаи иштирок дар ғоида корхона бояд ба кормандоне, ки дар муддати сол ба шуғл фаро гирифта шудаанд, пардохтро анҷом диҳад. Агар ягон нафар аз кормандон аз кор озод нагардад, пас маблағи умумии пардохт аз рӯи барномаи иштирок дар ғоида дар як сол 3%-и ғойдаро ташкил медиҳад. Тибқи ҳисоббаробариҳои корхона азкоррави ҳайати қорӣ пардохтро то ҳадди 2,5%-и ғойда ихтисор мекунад.

Корхона уҳдадорӣ ва хароҷотро ба андозаи 2,5%-и ғойда эътироф мекунад.

- 21 Корхона метавонад ҷиҳати пардохти подоши иловагӣ уҳдадориҳои ҳуқуқӣ надошта бошад. Бо вучуди ин, дар баъзе ҳолатҳо дар корхона мумкин аст амалияи пардохти подоши иловагӣ вучуд дошта бошад. Дар чунин маврид дар корхона уҳдадориҳои тибқи амалия қайду шартшуда мавҷуд мебошад, зеро он ҳеҷ ҷойгузини воқеӣ барои пардохти подошпулӣ ба кормандонро надорад. Арзёбии уҳдадориё, ки тибқи амалия қайду шарт шудааст, эҳтимолияти аз корхона озод шудани баъзе кормандони онро бидуни гирифтани подоши иловагӣ инъикос мекунад.
- 22 Корхона метавонад ба таври бозътимод уҳдадориҳои ҳуқуқӣ ё тавассути амалия қайду шартшудаи худро аз рӯи барномаи иштирок дар ғоида ё низоми подоши иловагӣ танҳо дар чунин маврид арзёбӣ намояд, агар:
 - (а) шартҳои расмӣ барнома дорои формулаи муайянсозии маблағи пардохт бошад;
 - (б) корхона маблағи подошпулиро, ки бояд пардохта шавад, то мавриди тасдиқи ҳисоботи молиявӣ барои интишор муайян кунад;
 - (в) таҷрибаи солҳои гузашта имкон медиҳад, ки бузургии бо амалияи ҷамъгардидаи қайду шартшудаи уҳдадориҳои корхона қомилан муайян карда шавад.
- 23 Уҳдадориҳо аз рӯи барномаҳои иштирок дар ғоида ва низоми подоши иловагӣ на дар натиҷаи амалиёт бо соҳибмӯлкони корхона, балки дар робита бо хизматрасонии кормандон ба вучуд меояд. Аз ин сабаб корхона арзиши барномаҳои иштирок дар ғоида ва низоми подоши иловагиро на ҳамчун тақсимои ғойда, балки ба сифати хароҷот мавриди эътироф қарор медиҳад.
- 24 Агар интизор равад, ки пардохтҳо аз рӯи барномаҳои иштирок дар ғоида ва низоми подоши иловагӣ то сипарӣ гардидани дувоздаҳ моҳ пас аз интиҳои давраи ҳисоботи солона, ки дар он кормандон хизматрасониҳои дахлдорро анҷом додаанд, ба таври пурра иҷро нахоҳанд гардид, чунин пардохтҳо ба дигар подошпулиҳои дарозмуддат ба кормандон мансуб мешаванд (ба бандҳои 153–158 нигаред).

Ифшои маълумот

- 25 Новобаста аз он, ки Стандарти мазкур ифшои махсуси маълумотро нисбат ба подошпулиҳои қутоҳмуддат ба кормандон талаб намекунад, инро дигар СБҲМ-ҳо метавонанд талаб намоянд. Масалан, СББМ 24 ифшои маълумотро дар бораи подошпулӣ ба ҳайати қалидии роҳбарикунада талаб мекунад. СББМ 1 “Пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ” ифшои маълумотро дар бораи маблағи хароҷоти пардохти подошпулӣ ба кормандон талаб мекунад.

Подошпулӣ дар интиҳои ғаёлияти меҳнатӣ: фарқиати барномаҳо бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда аз барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда

- 26 Подошпулӣ вобаста ба анҷоми ғаёлияти меҳнатӣ инҳоро дар бар мегирад, масалан:

- (а) пардохтҳои нафақавӣ (масалан, нафақа ва пардохтҳои якдафъаинаи ҳангоми ба нафақа баромадан);
- (б) дигар подошпулӣ вобаста ба анҷоми ғаёлияти меҳнатӣ, масалан, суғуртаи ҳаёт ва хизматрасонии тиббӣ вобаста ба анҷоми ғаёлияти меҳнатӣ.

Шартномае, ки мутобики он корхона аз рӯи анҷоми ғаёлияти меҳнатӣ дар он подошпулӣ пешниҳод мекунад, барномаи подошпулӣ вобаста ба анҷоми ғаёлияти меҳнатӣ ном дорад. Корхона Стандарти мазкурро нисбат ба шартномаҳои монанд, новобаста аз он, ки онҳо муассисаи ҷудогонаи шахси ҳуқуқӣ барои гирифтани маблағ ё подошпулӣ мебошанд ё намебошанд, татбиқ менамояд.

- 27 Б Шарномаҳои подошпулӣ вобаста ба анҷоми ғаёлияти меҳнатӣ ба барномаҳо бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда ва барномаҳо бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда, вобаста аз моҳияти иқтисодии барномаҳо, ки аз шартҳои асосии онҳо бармеояд, тақсим мешаванд.
- 28 Аз рӯи барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда уҳдадорӣ ҳуқуқӣ ё бо амалия қайду шартшудаи корхона бо маблағе маҳдуд мегардад, ки корхона ҷиҳати ворид кардани он ба фонд розӣ мебошад. Ҳамин тариқ, маблағи подошпулии аз рӯи анҷоми ғаёлияти меҳнатӣ гирифтаи корманд бо маблағи аъзоҳаққиҳои муқаррар карда мешавад, ки корхона (эҳтимолан, инчунин корманд) ба барномаи подошпулӣ вобаста ба анҷоми ғаёлияти меҳнатӣ ворид кардааст ё онро ширкати суғуртавӣ ба маҷмуи даромад аз воситаҳои сармоягузорӣ, ки ба сифати аъзоҳаққӣ қабул гардидааст, пардохт кардааст. Аз ин рӯ, хавфи актуарӣ (он хавфе, ки подошпулӣ аз ҳадди интизорӣ камтар мешавад) ва хавфи сармоягузорӣ (он хавфе, ки дорониҳои сармоягузоришаванда ҷиҳати таъмини подошпулии пешбинигардидашуда кофӣ намебошанд) аз рӯи моҳият ба корманд вогузор мешаванд.
- 29 Уҳдадорӣ корхона бо он маблағе маҳдуд намебошад, ки корхона ҷиҳати ворид кардани он ба фонд розӣ мебошад, дар он сурат, агар корхона дорони уҳдадорӣ ҳуқуқӣ ё бо амалия қайду шартшуда буда, дар робита бо инҳо ба вучуд ояд:
- (а) бо формулаи пардохт аз рӯи барнома, ки на танҳо маблағи аъзоҳаққиҳо ба эътибор мегардад, балки аз корхона пардохти аъзоҳаққиҳои иловагиро талаб мекунад, дар ин сурат, агар дорониҳо барои пардохти подошпулӣ аз рӯи формулаи пардохт тибқи барнома кофӣ набошанд;
 - (б) бо кафолати бузурги мушаххаси даромад аз рӯи аъзоҳаққӣ (ғайримустақим, тавассути барнома ё ба таври мустақим);
 - (в) бо амалияи ҷамъшуда, ки боиси бавучудоии уҳдадорӣ бо чунин амалия қайду шартшуда мегардад. Масалан, уҳдадорӣ бо амалия қайду шартшуда мумкин аст дар чунин маврид ба вучуд ояд, агар дар корхона тамоюли баланд бардоштани пардохтҳо ба кормандони собиқ ҷиҳати бартараф кардани таъсири таваррум ҷамъ гардида бошад, ҳатто агар уҳдадорӣ мувофиқи ҳуқуқӣ вучуд надошта бошад.
- 30 Аз рӯи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда:
- (а) уҳдадорӣ корхона дар таъмини подошпулии андозаи мувофиқашуда ба кормандони амалкунанда ва собиқ ифода мегардад;
 - (б) хавфи актуарӣ (он хавфе, ки хароҷоти подошпулӣ аз хароҷоти эҳтимолӣ зиёд мегардад) ва хавфи сармоягузорӣ аз рӯи моҳият ба корхона вогузор мешаванд. Агар натиҷаҳои воқеии актуарӣ ё сармоягузорӣ аз натиҷаҳои эҳтимолӣ ба таври бад арзёбӣ гарданд, уҳдадорӣ корхона мумкин аст афзун гардад.
- 31 Бандҳои 39-42 фарқияти барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршударо аз барнома бо пардохтҳои муқарраршуда дар заминаи барномаҳои муштараки якҷанд корфармоён, барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда, ки хавфро дар байни корхонаҳои тахти назорати умумӣ қарордошта тақсим мекунанд, барномаҳои давлатӣ ва подошпулӣ, ки бо биманомаи суғуртавӣ таъмин мебошанд, тавсиф мекунанд.

Барномаҳои муштараки якҷанд корфармоён

- 32 Корхона бояд барномаи муштараки якҷанд корфармоёнро ҳамчун барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда ё барнома бо пардохтҳои муқарраршуда, мутобиқ бо шартҳои барномаҳо (аз ҷумла, уҳдадорӣ бо амалия қайду шартшуда, ки аз доираи шартҳои расмӣ берун мебошад), мавриди гуруҳбандӣ қарор диҳад.

- 33 Дар чунин маврид, агар корхона дар барномаи муштараки якчанд корфармоён, ки барнома бо пардохтҳои муқарраршуда махсуб меёбад, ба истиснои ҳолатҳои, ки банди 34 татбиқ мешавад, иштирок намояд, корхона бояд:
- (а) ҳиссаи мутаносиби худро дар уҳдадорӣ аз рӯи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда, дороиҳои барнома ва хароҷоти мансуб ба барнома, бо ҳамон равише, ки ба ҳар гуна дигар барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ҳос мебошад, ба эътибор гирад;
 - (б) маълумотро, ки тавассути бандҳои 135 - 148 (ба истиснои банди 148(г)) талаб карда мешавад, ифшо кунад.
- 34 Агар маълумоти мавҷуда ҷиҳати истифодаи усули баҳисобгирӣ, ки барои барнома бо пардохтҳои муқарраршуда татбиқ мегардад, кофӣ набошад, нисбати чунин барномаи муштараки якчанд корфармоён корхона бояд:
- (а) мутобик бо бандҳои 51 ва 52 барномаеро ба эътибор гирад, ки он ҳамчун барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда шинохта шудааст;
 - (б) маълумотро, ки тавассути банди 148 талаб карда мешавад, ифшо кунад.
- 35 Дар зер намунаи барномаи муштараки якчанд корфармоён бо пардохтҳои муқарраршуда оварда шудааст:
- (а) барнома вобаста аз талаботи ҷорӣ маблағгузорӣ мешавад, ки инҳоро ифода мекунад: аъзоҳаққӣ дар он сатҳе муқаррар карда мешавад, ки барои пардохти подошпулии барои ин давра ҳисобшуда кофӣ доништа мешавад; подошпулиҳои минбаъдаи дар давраи ҷорӣ ҳосилгардида аз ҳисоби аъзоҳаққиҳои оянда пардохта мешаванд;
 - (б) подошпулиҳо ба кормандон аз давомнокии собиқаи кории онҳо муайян карда мешавад, ки иштирокчиёни барномаи корхона ҷиҳати аз барнома хориҷ шудан бидуни пардохти аъзоҳаққӣ барои таъмини подошпулиҳое, ки то лаҳзаи аз барнома баромадани корхона аз ҷониби кормандон қоркард шудааст, имкони воқеӣ надоранд. Чунин барнома барои корхона ҳавфи актуарӣ эҷод мекунад: агар хароҷоти ҷамъбастии пардохти подошпулиҳои дар интиҳои давраи ҳисоботӣ аллакай қоркардшуда бештар аз ҳадди эҳтимолиӣ бошад, ба корхона зарур меояд, ки ё аъзоҳаққиҳои худро афзун намояд ё кормандонро барои қоҳиш додани подошпулӣ мутақоид созад. Ҳамин тариқ, ин барнома аз худ барнома бо пардохтҳои муқарраршударо инъикос мекунад.
- 36 Агар корхона дорои маълумоти кофӣ дар бораи барномаи муштараки якчанд корфармоён бошад, ки он барнома бо пардохтҳои муқарраршуда махсуб ёбад, корхона ҳиссаи мутаносиби худро дар уҳдадорӣ аз рӯи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда, дороиҳои барнома ва хароҷоти пардохти подошпулии пас аз анҷоми фаъолияти меҳнатӣ, ки ки бо барномаи мазкур алоқаманд мебошад, бо ҳамон тарз, мисле, ки аз рӯи ҳар дигар барнома бо пардохтҳои муқарраршуда, ба эътибор мегирад. Аммо дар баъзе мавридҳои дигар корхона шояд ҳиссаи худро дар ҳолати молиявии дахлдор ва натиҷаҳои молиявии барнома бо эҳтимоли кофӣ барои мақсади баҳисобгирӣ арзёбӣ карда натавонад. Ин метавонад дар чунин маврид рӯй диҳад, агар:
- (а) барнома корхонаи дар он иштирокдоштаре вобаста ба кормандони амалкунанда ва собиқи дигар корхона ба ҳавфи актуарӣ дучор кунад, ки дар ин натиҷа ҷиҳати тақсими уҳдадориҳо, дороиҳои барнома ва хароҷоти байни корхонаи ҷудогона, ки дар барномаи мазкур иштирок мекунад, манбаи мантиқӣ ва боэҳтимоли мавҷуд намебошад;
 - (б) корхона дар бораи барномае, ки талаботи Стандарти мазкурро таъмин менамояд, ба маълумоти кофӣ дастрасӣ надошта бошад.
- Дар чунин маврид корхона баҳисобгирии барномаро ба он тарз анҷом медиҳад, ки ин барнома гуё барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда бошад ва маълумотро мутобик бо талаботи банди 148 ифшо мекунад.
- 37 Дар байни барномаи муштараки якчанд корфармоён ва корхонаи дар он иштироккунанда мумкин аст шартнома баста шавад ва он муқаррар мекунад, ки тибқи барнома барзиёдӣ дар байни иштирокчиён чӣ гуна тақсим карда мешавад (ё қасри он чӣ гуна маблағгузорӣ мешавад). Корхона – иштирокчиҳои барномаи муштараки якчанд корфармоён мебошад ва бо он чунин шартнома баста мешавад, ки тибқи банди 34 барномаро ба сифати барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда ба эътибор гирифта, дорой ё уҳдадориро, ки дар робита бо чунин шартнома ба вуҷуд меоянд ва даромад ё хароҷоти дахлдорро дар таркиби ғоида ё зарар мавриди эътироф қарор медиҳад.

Намунае, ки банди 37-ро тавзеҳ медиҳад

Корхона дар барномаи муштараки якчанд корфармоён бо пардохтҳои муқарраршуда иштирок мекунад, ки мутобик бо СББМ 19 арзёбии он баргузор карда намешавад. Ҳамин тариқ, ин корхона барномаи мазкурро тавре ҳисоб мекунад, ки гуё он барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда бошад. Арзёбии маблағгузориҳои барнома (на мутобик бо СББМ 19) нишон медиҳад, ки барнома ба маблағи 100 миллион^(а) в.п. каср дорад. Барнома бо корхонаи иштирокчии шартнома қарордод бастааст, ки тибқи он нақшаи пардохти аъзоҳаққиҳо мувофиқат гардида, имкон медиҳад, ки дар давоми панҷ соли минбаъда каср бартараф карда шавад. Маблағи умумии аъзоҳаққиҳои корхона ба барнома мутобик бо шартнома 8 миллион в.п.-ро ташкил медиҳад.

Корхона уҳдадориро аз рӯйи аъзоҳаққи ба барнома бо тасҳеҳот барои арзиши муваққати пул, инчунин маблағи хароҷоти ба он баробарро дар таркиби ғоида ё зарар эътироф мекунад.

(а) Дар Стандарти мазкур маблағи пулӣ дар шакли “воҳиди пулӣ” (в.п.) ифода гардидааст.

- 38 Барномаҳои муштараки якчанд корфармоён аз барномаҳои ба таври муштарак идорашаванда фарқ мекунаанд. Барномаи ба таври муштарак идорашаванда – ин маҷмуи одии барномаҳои ҷудогонаи корфармоёни мухталиф ва муттаҳидшуда буда, ба корфармоёни иштирокдошта иҷозат медиҳад, то дороиҳои худро барои сармоягузори муттаҳид намоёнд ва хароҷотро барои идораи сармоягузориҳо ва масрафоти маъмурӣ кам кунанд, вале дар ин сурат талаботи корфармоёни мухталиф ҷиҳати пардохти подошпулӣ ба кормандони худ ҷудо мебошад. Баҳисобгирии барномаҳои ба таври муштарак идорашаванда мушкilotи махсус эҷод намекунад, зеро маълумот дар бораи онҳо кофӣ буда, иҷозат медиҳад, ки монанди ҳар барномаи корфармои ҷудогона нисбат ба онҳо тартиби баҳисобгирӣ татбиқ гардад ва инчунин дар робита бо ин лозим ба зикр аст, ки барномаҳои зерини ба таври муштарак идорашаванда корхонаи дар он иштироккунандаро вобаста ба кормандони амалкунанда ва собиқи дигар корхона ба хавфи актуарӣ дучор намекунаанд. Муқаррароти Стандарти мазкур талаб мекунад, ки корхона барномаи ба таври муштарак идорашавандаро ҳамчун барнома аз рӯйи аъзоҳаққиҳо ё пардохтҳои муқарраршуда, вобаста аз шартҳои барнома, мавриди гурӯҳбандӣ қарор диҳад (аз ҷумла, уҳдадорихое, ки бо амалия қайду шарт гардида, аз доираи шартҳои расмӣ берун мебароянд).
- 39 Ҳангоми муайянсозии мавриди эътироф ва тарзи арзёбии уҳдадорие, ки ба барҳамхӯрии барномаи муштараки якчанд корфармоён бо пардохтҳои муқарраршуда ё хориҷшавии корхона аз ҷунин барнома дахл дорад, корхонаи мазкур бояд СББМ 37 “Уҳдадорихои арзёбишаванда, уҳдадорихои шартӣ ва дороиҳои шартӣ”-ро мавриди татбиқ қарор диҳад.

Барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда, ки хавфро дар байни корхонаи дар таҳти назорати умумӣ қарордошта ҷудо мекунаанд

- 40 Барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда, ки хавфро дар байни корхонаи таҳти назорати умумӣ қарордошта, масалан, дар байни корхонаи асосӣ ва корхонаҳои фаръии он, қисмат мекунаанд, барномаҳои муштараки якчанд корфармоён махсуб намеёбанд.
- 41 Корхонаи дар ҷунин барнома иштироккунанда маълумот дар бораи барномаро ба таври пурра, вобаста аз арзёбиҳои бо Стандарти мазкур асосёфта ва бо назардошти фарзияҳои, ки нисбат ба барнома дар умум татбиқ мегарданд, қабул мекунад. Ҳангоми мавҷудияти шартнома ё сиёсати изҳоршуда мансуб кардани хароҷоти соф аз рӯйи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда (бо арзёбӣ мутобик бо Стандарти мазкур) ба корхонаи ҷудогонаи гурӯҳи корхона маблағи бо ҷунин тарз мансубкардаи хароҷоти соф аз рӯйи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда дар ҳисоботи молиявии инфиродӣ ё алоҳидаи худ эътироф мекунад. Ҳангоми мавҷуд набудани ҷунин шартнома ё сиёсат хароҷоти соф аз рӯйи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда дар ҳисоботи молиявии инфиродӣ ё алоҳидаи ҳамон гурӯҳи корхонаҳо, ки ба таври ҳуқуқӣ корфармои маблағгузори барнома махсуб меёбад, мавриди эътироф қарор мегирад. Корхонаҳои боқимондаи гурӯҳ дар ҳисоботи молиявии инфиродӣ ё алоҳидаи худ хароҷоти бо маблағи онҳо баробарбударо, ки бояд барои давра пардохт шавад, эътироф мекунаанд.
- 42 Иштирок дар ҷунин барнома барои ҳар як корхонаи ҷудогонаи гурӯҳ амалиёти байни тарафҳои алоқамандро ифода мекунад. Аз ин рӯ, корхона дар ҳисоботи молиявии инфиродӣ ё алоҳидаи худ бояд маълумоти дар банди 149 талабшавандаро ифшо кунад.

Барномаҳои давлатӣ

- 43 **Корхона барномаи давлатиро монанд ба ҳамон барномаи муштараки якчанд корфармоён ба эътибор мегирад (ба бандҳои 32 – 39 нигаред).**
- 44 Барномаҳои давлатӣ ба таври қонунӣ ҷиҳати фарогирии ҳама корхонаҳо (ё ҳама корхонаҳои гурӯҳи муайян, масалан, соҳаи мушаххас) таъсис дода шуда, таҳти роҳбарии ҳукумати миллӣ ё маҳаллӣ ё дигар мақомоте, ки таҳти назорат ё таъсири корхонаи ҳисоботдиҳанда қарор надорад (масалан, мақоми худмухтор, ки махсус барои ин мақсад таъсис шудааст), амал мекунанд. Баъзе корхонаҳои таъсисёфтаи барномаҳо, ҳам пардохтҳои ҳатмии ивазкунандаи пардохтҳоеро, ки дар ҳолати акс тавассути барномаҳои давлатӣ пардохта мешаванд, ҳам пардохтҳои ғайриҳатмии иловагиро пешбинӣ мекунанд. Чунин барномаҳо барномаҳои давлатӣ маҳсуб намеёбанд.
- 45 Барномаҳои давлатӣ аз рӯи хусусияти уҳдадорӣ корхона мувофиқ бо барнома ба барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда ва барномаҳо бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда ҷудо мешаванд. Бисёр барномаҳои давлатӣ вобаста аз талаботи ҷорӣ маблағгузорӣ мешаванд: аъзоҳаққӣ дар сатҳе муқаррар мешавад, ки барои пардохти подошпулиҳои зарурӣ кофӣ ҳисоб ёфта, дар давраи ҷорӣ ба эътибор гирифта мешавад, вале подошпулиҳои минбаъда, ки дар давраи ҷорӣ ҳосил шудаанд, аз ҳисоби аъзоҳаққиҳои минбаъда пардохта мешаванд. Бо вучуди ин, мувофиқи аксар барномаҳои давлатӣ корхона ҷиҳати пардохтани пардохтҳои нафакавии оянда уҳдадорӣ ҳуқуқӣ ва тибқи амалия қайду шартшуда надорад: уҳдадорӣ ягонаи он ҳангоми фарорасии муҳлати пардохт пардохтани аъзоҳаққиҳо маҳсуб меёбад ва агар корхона муносибатҳои меҳнатиро бо иштирокчиҳои барномаҳои давлатӣ қатъ кунад, дар он ҷиҳати пардохтани нафақа, ки аз ҷониби кормандони он дар солҳои гузашта даромад шудааст, уҳдадорӣ ба вучуд меояд. Бо ин сабаб барномаҳои давлатӣ одатан ҳамчун барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда баррасӣ мегарданд. Лекин, агар барномаи давлатӣ барнома бо пардохтҳои муқаррарӣ маҳсуб ёбад, корхона бандҳои 32-39-ро мавриди таъбиқ қарор медиҳад.

Подошпулии бо биманомои суғуртавӣ таъмингардида

- 46 **Корхона метавонад барои маблағгузории барномаҳои подошпулӣ вобаста ба анҷоми фаъолияти меҳнатӣ аъзоҳаққиҳои суғуртавиرو пардохт кунад. Корхона бояд чунин барномаро ҳамчун барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда баррасӣ кунад, ба истиснои ҳолатҳое, ки дар корхона (мустақиман ё ғайримустақим, тавассути барнома) уҳдадорӣ зерини ҳуқуқӣ ё тибқи амалия қайду шартшуда ба вучуд оянд:**
- (а) ҳангоми фарорасии муҳлати пардохти подошпулӣ ба кормандон он ба таври мустақим пардохта мешавад;
 - (б) маблағи иловагӣ дар сурате ворид карда мешавад, ки агар суғуртакунанда ба кормандон на ҳама подошпулии ояндаи ҳисобшударо, ки ба хизматрасонии кормандон дар давраи ҷорӣ ва давраҳои қаблӣ мансуб мебошад, пардохт накунад.
- Агар корхона чунин намуди уҳдадорӣ ҳуқуқӣ ё тибқи амалия қайду шартшударо ҳифз кунад, корхона бояд ба ҳисобгирии барномаи мазкурро ҳамчун барнома бо пардохтҳои муқарраршуда анҷом диҳад.**
- 47 Подошпулиҳое, ки бо биманомои суғуртавӣ таъмин шудаанд, бо уҳдадорӣ корхона вобаста ба пардохти подошпулӣ ба кормандон мустақиман ё ноогоҳ ба таври ғайриҳатмӣ алоқаманд мебошанд. Нисбат ба барномаҳои подошпулӣ вобаста ба анҷоми фаъолияти меҳнатӣ, ки биманомои суғуртавиرو пешбинӣ мекунанд, ҳамон фарқияти байни низомҳои маблағгузорӣ ва ба ҳисобгирӣ амал мекунанд, ки дар муносибати барномаҳое, ки бо тарзи дигар маблағгузорӣ мешаванд, вучуд доранд.
- 48 Агар корхона уҳдадорӣ вобаста ба барномаи подошпулӣ аз рӯи анҷоми фаъолияти меҳнатиро тавассути пардохти аъзоҳаққиҳо аз рӯи биманомои суғуртавӣ маблағгузорӣ кунад, ки дар ин маврид он (ё мустақим ё ғайримустақим тавассути барнома ё тавассути механизмҳои барқарор кардани аъзоҳаққиҳои суғуртавии оянда ё тавассути муносибат бо суғуртакунанда ҳамчун бо тарафи алоқаманд) уҳдадорӣ ҳуқуқӣ ё тибқи амалия қайду шартшударо ҳифз мекунанд, пардохти аъзоҳаққиҳои суғуртавӣ бо пардохт аз рӯи барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда ҳамарзиш намебошад. Аз ин бармеояд, ки корхона:
- (а) биманомои суғуртавиرو ҳамчун дорои барнома ба эътибор мегирад (ба банди 8 нигаред);
 - (б) дигар биманомои суғуртавиرو ҳамчун ҳуқуқ барои ҷуброн эътироф мекунанд (агар чунин биманомоҳо ба меъёрҳои дар банди 116 овардашуда ҷавобгӯӣ бошанд).

- 49 Агар биманомаи суғуртави ба номи иштирокчи муайяни барнома ё гурӯҳи иштирокчиёни барнома сабт гардида, корхона вобаста ба пӯшондани дилҳо зарари марбут ба биманомаи суғуртави ягон гуна уҳдадории ҳуқуқӣ ё тибқӣ амалия қайду шартшуда надошта бошад, корхона бобати пардохти подошпулӣ ба кормандон уҳдадорӣ надорад ва суғуртакунанда ба таври мустақил барои пардохти подошпулӣ ба кормандон ҷавобгар мебошад. Пардохти аъзоҳаққиҳои собитӣ суғуртави аз рӯйи чунин шартномаҳо моҳиятан бояд ҳамчун адо кардани уҳдадориҳои барномаи подошпулӣ ба кормандон, на ҳамчун сармоягузории воситаҳо барои адо кардани ин уҳдадориҳо, баррасӣ карда шавад. Бар асари ин ташкилот дигар дорой ё уҳдадорӣ надорад. Аз ин рӯ, ташкилот чунин пардохтхоро ҳамчун аъзоҳаққӣ ба барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда ба эътибор мегирад.
- 50 Баҳисобирии барномаҳо бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда одӣ мебошад, зеро уҳдадориҳои корхонаи ҳисоботдиҳанда барои ҳар давра ба андозаи аъзоҳаққӣ барои ин давра муайян карда мешавад. Аз ин рӯ, барои арзёбии уҳдадориҳо ё хароҷот фарзияҳои актуарӣ зарур намебошанд ва пайдоиши ягон гуна ғоида ё зарари актуарӣ имконнопазир мебошад. Ба ғайр аз ин, уҳдадориҳо ба таври ғайритаҳфифӣ арзёбӣ мегарданд, ба истиснои ҳолатҳое, ки ҳисоббаробарии онҳо то фарорасии дувоздаҳ моҳ пас аз интиҳои давраи ҳисоботи солоне, ки дар ин давра кормандон хизматрасонино анҷом додаанд, дар ҳаҷми пурра интизор намеравад.

Эътироф ва арзёбӣ

- 51 Агар корманд дар давоми давра хизматрасонино анҷом дода бошад, корхона маблағеро, ки бояд ба барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда бар ивази ин хизматрасонӣ пардохта шавад, ба тарзи зерин эътироф мекунад:
- (а) ба сифати уҳдадорӣ (хароҷоти ҳисобшуда) пас аз тарҳи аъзоҳаққиҳои аллакай пардохтшуда. Агар маблағи аъзоҳаққиҳои қаблан пардохтшуда аз маблағи аъзоҳаққиҳои, ки барои хизматрасонии то интиҳои давраи ҳисоботӣ пардохтшаванда ба эътибор гирифта шудааст, зиёд бошад, корхона ин афзуниро ба сифати дорой (хароҷоти пешакӣ пардохтшуда), ба он андозае, ки барои мисол, пешпардохти марбута сабаб ба коҳиши пардохтҳои минбаъда ё бозгашти воситаҳои пулӣ мегардад, эътироф мекунад.
 - (б) ба сифати хароҷот, ба истиснои ҳолатҳое, ки ягон СБҲМ-и дигар ворид кардани маблағи мазкурро ба арзиши аввалияи дорой талаб мекунад ё иҷозат медиҳад (масалан, ба СББМ 2 ва СББМ 16 нигаред).
- 52 Агар эҳтимоли пардохти маблағ ба барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда то фарорасии дувоздаҳ моҳ пас аз интиҳои давраи ҳисоботи солоне, ки дар он корманд хизматрасонии мувофиқро анҷом додааст, вучуд надошта бошад, маблағи мазкур бо татбиқи меъёри таҳфиф, ки дар банди 83 зикр гардидааст, мавриди таҳфиф қарор мегирад.

Ифшои маълумот

- 53 Корхона маълумотро дар бораи маблағе, ки нисбат ба барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда ба сифати хароҷот эътироф гардидааст, ифшо менамояд.
- 54 Корхона маълумотро дар бораи маблағе, ки ба барнома бо аъзоҳаққиҳои муқарраршуда ба манфиати ҳайати калидии роҳбарикунанда марбут мебошад, ифшо мекунад, агар инро СББМ 24 талаб намояд.

Подошпулии пас аз анҷоми фаъолияти меҳнатӣ: барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда

- 55 Баҳисобирии барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда хеле мушкил мебошад, зеро барои арзёбии уҳдадориҳо ва хароҷот фарзияҳои актуарӣ талаб карда мешаванд ва имконияти пайдоиши ғоида ва зарари актуарӣ вучуд дорад. Бештар аз ин, уҳдадориҳо ба таври таҳфифӣ арзёбӣ мегарданд, зеро ҳисоббаробарии онҳо пас аз сипарӣ гардидани солҳои зиёд аз хизматрасонии мувофиқи анҷомдодаи кормандон амалӣ мегардад.

Эътироф ва арзёбӣ

- 56 Барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда метавонанд маблағгузоришаванда набошанд ё ба таври пурра ё қисман бо аъзоҳаққиҳои корхона ва баъзан кормандони он маблағгузоришаванда бошанд, ки

ба корхона ӯ фонди ҳукукии аз корхонаи ҳисоботдиҳанда мустақил супорида шуда, тавассути онҳо ба кормандон подошпулӣ пардохта мешавад. Пардохти подошпулиҳои маблағгузоришаванда ҳангоми фарорасии муҳлати пардохти онҳо натавонанд аз ҳолати молиявӣ ва натиҷаҳои фаъолияти сармоягузориҳои фонд, балки аз имкониятҳои (мақсад)-и корхона ҷиҳати ҷуброн кардани касри дороиҳои фонд вобаста мебошад. Ҳамин тариқ, корхона ба таври воқеӣ ҳамаҷуз ба сармоягузориҳо, ки бо барнома марбут мебошад, қабул мекунад. Дар натиҷа бузургии хароҷот, ки нисбат ба барнома бо пардохтҳои муқарраршуда этироф гардидааст, бо маблағи аъзоҳаққӣ, ки барои давра ҳисоб шудааст, на ҳамеша ҳамарзиш мебошад.

57 Корхона дар мавриди баҳисобгирии барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда ба таври пайдарҳамии зерин инҳоро инъикос мекунад:

- (a) муқаррароти каср ӯ барзиёдӣ. Ин раванд инҳоро дар бар мегирад:
 - (i) истифодаи ҳисоббаробариҳои актуарӣ, усули воҳиди шартӣ пешбинишуда ҷиҳати арзёбии бозғирмои хароҷоти ниҳии корхона аз рӯи пардохтҳои, ки ба кормандон барои хизматрасонии дар давраи ҷорӣ ва давраҳои қаблӣ анҷомдодаи онҳо ба ғирбор ғирфта шудааст (ба бандҳои 67 – 69 нигаред). Барои ин корхона бояд андозаи пардохтҳо муайян намояд, ки барои давраи ҷорӣ ва давраҳои қаблӣ (ба бандҳои 70 – 74 нигаред) ҳисоб гардида, арзёбиро (фарзияҳои актуариро иҷро кунад) нисбати тағйирёбандаҳои демографӣ (ба мисли азкоравии ҳаёти қорӣ ва фавт) ва тағйирёбандаҳои молиявӣ (ба мисли афзуншавии музди меҳнат ва хароҷот барои хизматрасонии тиббӣ), ки ба хароҷоти марбут ба пардохти подошпулӣ таъсир мерасонанд (ба бандҳои 75-98 нигаред), мавриди анҷом қарор диҳад;
 - (ii) таҳфифи ин пардохтҳо бо мақсади муайян кардани арзиши воқеии уҳдадориро аз рӯи пардохтҳои муқарраршуда ва арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ (ба бандҳои 67 - 69 ва 83 – 86 нигаред);
 - (iii) тарҳи арзиши одилонаи дороиҳои барнома (ба бандҳои 113 – 115 нигаред) аз арзиши воқеии уҳдадориро аз рӯи пардохтҳои муқарраршуда.
- (б) муайян кардани маблағи уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ҳамаҷуз маблағи каср ӯ барзиёдӣ, ки дар зербанди (а) муайян гардида, бо назардошти таъсири маҳдудияти маблағи доройи софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда то бузургии ниҳии дорой тасҳҳ шудааст (ба банди 64 нигаред).
- (в) муайян кардани маблағи зерин, ки бояд дар таркиби ғоида ӯ зарар ғтироф гардад:
 - (i) арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ (ба бандҳои 70 – 74 ва банди 122 нигаред);
 - (ii) арзиши хизматрасонии давраҳои ҷорӣ ва ғоида ва зараре, ки ҳангоми пардохти уҳдадориро ба вучуд омадааст (ба бандҳои 99 –112 нигаред);
 - (iii) бузургии софи ғоизҳо аз рӯи уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда (ба бандҳои 123 –126 нигаред).
- (г) муайян кардани маблағи азнаварёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда, ки бояд дар таркиби дигар маҷмуи даромад ғтироф гардида бошанд, аз ҷумла:
 - (i) ғоида ва зарари актуарӣ (ба бандҳои 128 и 129 нигаред);
 - (ii) даромад аз дороиҳои барнома, ба истиснои маблағе, ки ба бузургии софи ғоизҳо аз рӯи уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ворид карда шудааст (ба банди 130 нигаред);
 - (iii) тағйирёбии таъсири бузургии ниҳии доройҳо (ба банди 64 нигаред), ба истиснои маблағе, ки ба бузургии софи ғоизҳо аз рӯи уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ворид карда шудааст.

Агар дар корхона якҷанд барнома бо пардохтҳои муқарраршуда мавҷуд бошад, корхона ин талаботро нисбат ба ҳар як барномаи мавҷуда ба таври ҷудогона татбиқ менамояд.

58 **Корхона бояд бузургии софи ғоизҳоро аз рӯи уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ба таври қомил муайян кунад, то ин, ки маблағи дар ҳисоботи молиявӣ ғтирофгардида аз маблағе, ки дар интиҳои давраи ҳисоботӣ муайян гардида буд, ба таври ҷиддӣ фарқ накунад.**

59 Стандарти маҷкур тавсия мекунад, вале талаб намекунад, ки корхона актуарияи таҳассуснокро барои арзёбии тамоми уҳдадориро муҳим аз рӯи барномаи подошпулии марбут ба анҷоми фаъолияти меҳнатӣ ҷалб кунад. Бо далели амалӣ корхона имкон дорад актуарияи таҳассуснокро

чихати иҷрои арзёбии ҳуҷҷаҳои уҳдадорӣ то интиҳои давраи ҳисоботӣ даъват намояд. Аммо натиҷаҳои чунин арзёбӣ бо назардошти амалиёти муҳим ва дигар тағйироти назаррас дар чунин ҳолатҳо (аз ҷумла, тағйироти нархи бозор ва меъёрҳои фоизнок) то интиҳои давраи ҳисоботӣ мавриди таҷдид қарор мегиранд.

- 60 Дар баъзе маврид арзёбӣ, нишондиҳандаҳои миёна ва ҳисоббаробарии соддакардашуда ба таври кофӣ қаробати бозғайнимонро ба натиҷаҳои ҳисоббаробарии муфассал, ки дар Стандарти мазкур тавсиф шудаанд, таъмин мекунад.

Баҳисобгирии уҳдадорӣ бо амалия қайду шартшуда

- 61 Корхона дар мавриди баҳисобгирӣ натавонад уҳдадорӣ ҳуҷҷаҳои худро мутабик бо шартҳои расмӣ барнома бо пардохтҳои муқарраршуда, балки уҳдадорӣ ҳама, ки бо амалия дар корхона ҷамъшуда қайду шудаанд, инъикос мекунад. Таҷрибаи ҷамъшуда боиси бавҷудии уҳдадорӣ бо он қайду шартшуда мегардад, агар корхона ҳеҷ ҷойгузини воқеӣ барои пардохти подошпулӣ ба кормандонро надиҳад. Намунаи уҳдадорӣ бо амалия қайду шартшуда метавонад ин ҳолат хизмат кунад, ҳангоме, ки тағйирёбии таҷрибаи ҷамъшудаи корхона боиси зарари номувофиқати муносибати он бо кормандон мегардад.
- 62 Шартҳои расмӣ барнома бо пардохтҳои муқарраршуда метавонанд қатъёбии уҳдадорӣ корхона ро вобаста ба барномаи мазкур иҷозат диҳанд. Бо вҷуди ин, дар аксар маврид барои корхона қатъ кардани уҳдадорӣ худ вобаста ба барнома (бидуни иҷрои пардохт) амали осон намебошад, агар корхона барои ҳифзи кормандони худ қўшиш ба ҳарч диҳад. Бинобар ин, дар сурати мавҷуд набудани далелҳои баръакс, бо мақсади баҳисобгирии подошпулӣ вобаста ба анҷоми фаъолияти меҳнатӣ пешбинӣ карда мешавад, ки корхона дар ҳолати мавҷуд ба кормандони худ чунин имтиёзҳо ваъда медиҳад, ки дар тамоми давраи боқимондаи фаъолияти кормандон ба онҳо ваъда хоҳад дод.
- 63 Корхона уҳдадорӣ (дорӣ)-и софӣ барнома бо пардохтҳои муқарраршуда дар ҳисобот дар бораи ҳолати молиявӣ эътироф менамояд.
- 64 Агар корхона дорӣ барнома бо пардохтҳои муқарраршудае бошад, он барзиёдиро дар бар мегирад, бояд дорӣ софӣ барнома бо пардохтҳои муқарраршуда бо камтарин аз бузургҳои зерин мавриди арзёбӣ қарор диҳад:
- (а) барзиёдии барнома бо пардохтҳои муқарраршуда;
 - (б) бузургии ниҳони дорӣ, ки бо истифодаи меъёри тахфифи дар банди 83 қайду шартшуда муқаррар гардидааст.
- 65 Дорӣ барнома бо пардохтҳои муқарраршуда мумкин аст дар мавриди маблағгузори барзиёдии барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ё ҳангоми бавҷудии ғайбӣ актуарӣ ҳосил шавад. Дар чунин шароит корхона дорӣ софӣ барнома бо пардохтҳои муқарраршуда эътироф мекунад, зеро:
- (а) корхона захираеро, ки имконияти истифодаи барзиёдии зикршударо ҷиҳати тавлидоти подошпулӣ минбаъда инъикос менамояд, тахти назорат дорад;
 - (б) чунин назорат натиҷаи рӯйдодҳои гузашта маҳсуб меёбад (маблағи пардохтнамудани корхона ва хизматрасонии кормандон);
 - (в) манфиатҳои минбаъдаи иқтисодӣ дар корхона дар шакли хоҳиш ёфтани андозаи аъзоҳаққи оянда ё дар шакли бозгашти воситаҳои пулӣ ё ба таври ғайримустақим, ба сифати пўшонандаи касри дигар барнома ба вҷуд меоянд. Бузургии ниҳони дорӣ ҳама арзиши воқеии чунин манфиатҳои минбаъдаро нишон медиҳад.

Эътироф ва арзёбӣ: арзиши воқеии уҳдадорӣ марбут ба пардохтҳои муқарраршуда ва арзиши хизматрасонии давраи қорӣ

- 66 Хароҷоти ҷамъбасти барнома бо пардохтҳои муқарраршуда аз бисёр тағйирёбандаҳо, ба мисли бузургии музди меҳнати охири, азқоравии ҳаёти қорӣ, ғавт, аъзоҳаққи кормандон ва дигар хароҷот барои таъминоти тиббӣ вобаста мебошад. Хароҷоти ҷамъбасти барнома номуайян мебошад ва ин номуайянӣ одатан дар давоми муҳлати тўлонӣ боқӣ мемонад. Барои он, ки арзиши воқеии уҳдадорӣ барномаи подошпулӣ марбут ба анҷоми фаъолияти меҳнатӣ ва арзиши дахлдори хизматрасонии давраи қорӣ мавриди арзёбӣ қарор гирад, зарур аст:
- (а) усули арзёбии актуарӣ таъин шавад (ба бандҳои 67 – 69 нигаред);

- (б) подошпулӣ вобаста ба давраҳои хизмат тақсим карда шавад (ба бандҳои 70 – 74 нигаред);
 (в) фарзияҳои актуарӣ эҷод карда шаванд (ба бандҳои 75 – 98 нигаред).

Усули арзёбии актуарӣ

- 67 Корхона усули воҳиди шартии пешбинишударо барои муайянсозии арзиши воқеии уҳдадорихи марбут ба пардохтҳои муқарраршуда ва арзиши дахлдори хизматрасонии давраи ҷорӣ, инчунин дар мавриде, ки қобили қабул аст, арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ истифода менамояд.
- 68 Усули воҳиди шартии пешбинишуда (баъзан усули подошпулии ҷамъшуда, ки ба давраи хизматрасонии корманд ба таври баробар тақсим мегардад ё усули подошпулӣ/давомнокии кор номида мешавад) ҳар як давраи корро ҳамчун асоси бавҷудии ҳуқуқ барои воҳиди шартии иловагии подошпулӣ баррасӣ карда (ба бандҳои 70 -74 нигаред), ҳар як воҳиди шартии подошпулиро ба таври алоҳида бо мақсади муайянсозии уҳдадорӣ дар интиҳои давраи ҳисоботи арзёбӣ менамояд (ба бандҳои 75 -98 нигаред).

Намунае, ки банди 68-ро тавзеҳ медиҳад

Подошпулии якдафъаина ҳангоми анҷоми ҷаъолият дар корхона бояд пардохт гардад ва он муодили 1% аз бузургии музди меҳнати охирин барои ҳар соли ҷаъолият мебошад. Маблағи музди меҳнат дар соли аввал муодил ба 10 00 в.п. буда, чунин пешбинӣ мегардад, ки он дар ҳар як сол ба андозаи 7% афзун мегардад. Меъёри тахфифи истифодашаванда дар ҳар як сол ба 10% баробар мебошад. Ҷадвали дар зер овардашуда нишон медиҳад, ки чӣ гуна уҳдадорӣ марбут ба пардохти подошпулӣ ба корманде, ки интизор меравад дар интиҳои соли панҷум аз кор хориҷ шавад, дар ин сурат, ки дар фарзияҳои актуарӣ тағйирот ба амал намеояд, ташаккул ёбад. Дар мисоли мазкур тасҳеҳоти иловагӣ ҷиҳати инъикоси зарури эҳтимолият, ки корманд аз корхона пештар ё дертар аз санаи зикршуда хориҷ намешавад, ба эътибор гирифта намешавад.

Сол	1	2	3	4	5
	в.п.	в.п.	в.п.	в.п.	в.п.
<i>Подошпулӣ мансуб аст:</i>					
- ба солҳои қаблӣ	0	131	262	393	524
- ба давраи ҷорӣ (1% аз бузургии музди меҳнати охирин)	131	131	131	131	131
- ба соли ҷорӣ ва солҳои қаблӣ	131	262	393	524	655
<i>Уҳдадорӣ дар оғози давра</i>	—	89	196	324	476
<i>Ҷоиҳо бо меъёри 10%</i>	—	9	20	33	48
<i>Арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ</i>	89	98	108	119	131
<i>Уҳдадорӣ дар анҷоми давра</i>	89	196	324	476	655

Эзоҳ:

- 1 Уҳдадорӣ дар оғози давра арзиши воқеии пардохтҳои ба солҳои қаблӣ мансубшударо ифода мекунад.
- 2 Арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ арзиши воқеии пардохтҳои ба соли ҷорӣ ва солҳои қаблӣ мансубшударо ифода мекунад.
- 3 Уҳдадорӣ дар анҷоми давра арзиши воқеии пардохтҳои ба солҳои қаблӣ мансубшударо ифода мекунад.

- 69 Корхона тамоми маблағи уҳдадорихоро аз рӯйи барномаи подошпулии марбут ба анҷоми фаъолияти меҳнатӣ тахфиф менамояд, ҳатто агар танзими қисмати уҳдадорихо то фарорасии дувоздаҳ моҳ пас аз интиҳои давраи ҳисоботӣ мураттаб гардад.

Тақсимои подошпулӣ ба давраҳои кор

- 70 Ҳангоми муайян кардани арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда ва арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ, инчунин, агар қобили қабул бошад, арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ, корхона подошпулиро тибқи давраҳои корӣ аз рӯйи формулаи тавассути барнома муқарраршуда тақсим мекунад. Бо вучуди ин, агар хизматрасонии корманд дар давраҳои минбаъда боиси афзоиши андозаи подошпулӣ дар муқоиса бо солҳои қаблӣ гардад, корхона подошпулиро ба таври баробар тақсим мекунад:
- (а) аз лаҳзае, ки хизматрасонии корманд аввалин маротиба барои гирифтани подошпулӣ аз рӯйи барнома асос маҳсуб меёбад (новобаста аз он, ки ба андозаи подошпулии қори оянда таъсир мерасонад ё намерасонад);
 - (б) то лаҳзае, ки хизматрасонии минбаъдаи корманд боиси афзуншавии назарраси подошпулии мутобик бо барнома ҳисобшуда мегардад, ба истиснои ҳолатҳое, ки чунин афзунёбӣ дар натиҷаи болоравии ояндаи музди меҳнат ба вучуд меояд.
- 71 Усули воҳиди шартӣ пешбинишуда талаб мекунад, ки корхона подошпулиро ба давраи ҷорӣ мансуб кунад (барои он, ки арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ муқаррар карда шавад) ва инчунин онро дар байни давраи ҷорӣ ва давраҳои қаблӣ тақсим кунад (барои он, ки арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда муайян карда шавад). Корхона подошпулиро ба давраҳо тақсим мекунад, ки тибқи ин уҳдадорӣ пардохти подошпулии пас аз анҷоми фаъолияти меҳнатӣ ба вучуд меояд. Уҳдадорӣ мазкур ҳамоно замон, ки кормандон хизматрасониро бар ивази подошпулии пас аз анҷоми фаъолияти меҳнатӣ анҷом медиҳанд, пайдо мегардад. Усулҳои актуарӣ ба корхона имконият фароҳам меоранд, ки ин уҳдадорӣ ба дараҷаи эътимоди кофӣ ҷиҳати асоснок кардани эътирофи он мавриди арзёбӣ қарор гирад.

Намунае, ки банди 71-ро тавзеҳ медиҳад

- 1 Барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ҳангоми ба нафақа баромадан пардохти якдафъанаро ба андозаи 100 в.п. барои ҳар соли кор таъмин мекунад.
Барои ҳар соли кор подош ба андозаи 100 в.п. тааллуқ дорад. Арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ ба арзиши воқеии 100 в.п. баробар мегардад. Арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда ба арзиши воқеии 100 в.п. ба миқдори солҳои фаъолияти то интиҳои давраи ҳисоботӣ баробар мегардад.
Агар подошпулӣ мустақиман пас аз озод гардидани корманд аз корхона мавриди пардохт қарор гирад, арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ ва арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда мавриди аз озод гардидани корманд аз корхонаро инъикос мекунад. Ҳамин тариқ, дар робита бо тахфифкунӣ онҳо нисбат ба маблағе, ки ба эътибор гирифта шудааст, кам мешаванд, агар корманд дар интиҳои давраи ҳисоботӣ аз кор озод гардида бошад.
- 2 Барнома нафақаи ҳармоҳаро ба андозаи 2% аз бузургии музди меҳнати охири барои ҳар соли фаъолият таъмин мекунад. Пардохти нафақа дар лаҳзаи ба синни 65 расидани корманд фаро мерасад.
Подошпулие, ки ба арзиши воқеии нафақаи якмоҳа баробар мебошад (дар санаи эътимолӣ ба нафақа баромадан), ба андозаи 0,2% аз бузургии эътимолӣ музди меҳнати охири ва бузургии аз лаҳзаи эътимолӣ аз корхона озод гардидани корманд то лаҳзаи эътимолӣ фавти ӯ пардохтшаванда ба ҳар як соли кор тақсим карда мешавад. Арзиши хизматрасонии соли ҷорӣ ба арзиши воқеии пардохтҳои зикришуда баробар мегардад. Арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда ба арзиши воқеии нафақаи ҳармоҳа ба андозаи 0,2% аз бузургии музди меҳнати охири, ки ба миқдори солҳои фаъолияти то интиҳои давраи ҳисоботӣ зарб карда шудааст, баробар мегардад. Арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ ва арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда дар робита бо он, ки пардохти нафақа аз синни 65 оғоз мегардад, бояд мавриди тахфиф қарор гирад.

72

Хизматрасонии кормандон боиси бавучудоии ухдадорӣ аз рӯйи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда мегардад, ҳатто дар он маврид ҳам, агар подошпулӣ бо кори минбаъда қайд шарт гардида бошад (ба таври дигар, дар мавриди подошпулие, ки ҳуқуқи он ҳоло нагузаштааст). Хизматрасонии корманд то санаи гузариши ҳуқуқ, дар робита бо он, ки дар интиҳои ҳар давраи ҳисоботӣ ҳаҷми хизматрасоние, ки корманд бояд анҷом диҳад, пеш аз он, ки ҳуқуқи подошпулиро ба даст оварад, кам мегардад, ухдадории тибқи амалия қайд шартшударо эҷод мекунад. Ҳангоми арзёбии ухдадориҳо аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда корхона эҳтимолияти онро, ки баъзе кормандон шартҳои гирифтани подошпулиро мумкин аст иҷро накунад, ба эътибор мегирад. Аз ин рӯ, новобаста аз он, ки баъзе намудҳои подошпулӣ вобаста ба анҷоми ҷаъолияти меҳнатӣ, масалан, таъминоти тиббӣ, бояд танҳо ҳангоми фарорасии рӯйдодҳои муайян, пас аз он, ки корманд дар корхона дигар кор намекунад, пешниҳод гарданд, ухдадорӣ ҳангоми хизматрасоние, ки ҳуқуқи ӯро барои подошпулӣ ҳангоми фарорасии рӯйдодҳои муайян таъмин мекунад, ташаккул меёбад. Эҳтимолияти бавучудоии рӯйдодҳои муайян ба арзёбии ухдадорӣ таъсир мерасонад, лекин бевосита далели мавҷудияти онро муайян намекунад.

Намунае, ки банди 72-ро тавзеҳ медиҳад

- 1 Тибқи шартҳои барнома подошпулӣ ба андозаи 100 в.п. барои ҳар соли кор пардохта мешавад. Ҳуқуқ ба подошпулӣ пас аз 10 соли корӣ мегузарад.
Подошпулӣ ба андозаи 100 в.п. ба ҳар як соли корӣ тааллуқ дорад. Дар муддати ҳар соле аз ин 10 соли аввал арзиши хизматрасонии давраи қорӣ ва арзиши воқеии ухдадорӣ эҳтимолияти онро, ки корманд шояд дар муддати ҳама 10 сол ҷаъолият накунад, инъикос мекунад.
- 2 Тибқи шартҳои барнома подошпулӣ ба андозаи 100 в.п. барои ҳар сол пардохта мешавад, ба истиснои давраи ҷаъолияти кории то расидан ба синни 25. Ҳуқуқ ба подошпулӣ ҳамоно замон мегузарад.
Подошпулӣ ба давраи ҷаъолияти кории то расидан ба синни 25 тааллуқ намепазирад, зеро ҷаъолияти қорӣ то синни зикришуда боиси пайдошавии ҳуқуқ ба подошпулӣ (шартӣ ё ғайришартӣ) намегардад. Ба ҳар як соли минбаъда подошпулӣ ба андозаи 100 в.п. тақсим мегардад.

73

Ухдадорӣ то санае, ки аз он ҷаъолияти минбаъда боиси бавучудоии подошпулии иловагии муҳим намегардад, афзониш меёбад. Аз ин сабаб ҳама подошпулиҳо ба давраҳои мансуб мебошанд, ки дар ин маврид ё то ин маврид анҷом меёбанд. Подошпулӣ дар байни давраҳои ҷудогонаи ҳисоботӣ мувофиқи формулаи дар барнома муқарраршуда тақсим карда мешавад. Аммо, агар хизматрасонии дар солҳои аз ҳама охир анҷомдодаи кормандон боиси афзониши назарраси андозаи подошпулӣ нисбат ба давраҳои пештар гардад, корхона подошпулиро дар асоси андозаи баробар, то ҳамоно мавриде, ки ҷаъолияти минбаъда боиси бавучудоии подошпулиҳои назарраси иловагӣ намегардад, тақсим менамояд. Ин ба он робита дорад, ки хизматрасонии корманд дар давоми давраи қорӣ дар ниҳоят барои гирифтани подошпулӣ бо ҳамоно андозаи афзуншуда асос мегардад.

Намунае, ки банди 73-ро тавзеҳ медиҳад

- 1 Барнома пардохти подошпулии якҷаъолино ба андозаи 1 000 в.п. пешбинӣ мекунад, ки ҳуқуқ ба он пас аз 10 соли ҷаъолияти қорӣ мегузарад. Барнома подошпулии иловагиро барои ҷаъолияти қорӣ дар солҳои минбаъда таъмин намекунад.
Подошпулӣ ба андозаи 100 в.п. (1 000 в.п., ки ба 10 тақсим шудааст) ба ҳар соле аз 10 соли аввал тақсим мегардад.
Арзиши хизматрасонии давраи қорӣ дар муддати ҳар соли 10 соли аввал эҳтимолияти онро, ки корманд мумкин аст дар муддати 10 соли пурра ҷаъолият накунад, инъикос мекунад. Подошпулӣ дар солҳои минбаъда тақсим карда намешавад.
- 2 Барнома пардохти подошпулии якҷаъолино ба андозаи 2 000 в.п. барои ҳама кормандоне, ки бо фарорасии синни 55, ҳангоми мавҷудияти собиқаи қорӣ на кам аз 20 сол, дар корхона ҷаъолиятро идома медиҳанд ва барои ҳама кормандоне, ки бо фарорасии синни 65, новобаста аз давомияти ҷаъолияти худ, ҷаъолиятро идома медиҳанд, пешбинӣ мекунад.
Хизматрасонии кормандоне, ки дар синни поён аз 35 ба қор қабул шудаанд, оғоз аз синни 35 тахти амали барнома қарор мегиранд (корманд метавонад дар синни 30 аз қор озод шавад ва дар синни 33 ба қор баргардад, ки ин ба бузургӣ ё замони пардохти подошпулӣ таъсир

Намунае, ки банди 73-ро тавзеҳ медиҳад

намерасонад). Ин подошпулӣ бо фаъолияти минбаъда қайду шарт шудааст. Ба ғайр аз ин, фаъолият пас аз фарорасии синни 55 боиси ягон гуна афзоиши муҳими подошпулӣ намегардад. Ба кормандони ишораишуда корхона подоштулиро ба андозаи 100 в.п. (2000 в.п., ки ба 20 тақсим гардидааст) барои ҳар соли фаъолият дар синни аз 35 то 55 тақсим мекунад.

Барои кормандоне, ки дар синни аз 35 то 45 ба кор қабул шудаанд, собиқаи кори беш аз 20 сол боиси ягон гуна афзоиши муҳими маблағи подошпулӣ намегардад. Ба кормандони ишораишуда корхона подоштулиро ба андозаи 100 в.п. (2000 в.п., ки ба 20 тақсим гардидааст) барои ҳар соли фаъолияти 20 соли аввал тақсим мекунад.

Барои корманде, ки дар синни 55 ба кор қабул гардидааст, хизмати 10 соли илова боиси ягон гуна афзоиши муҳими маблағи подошпулӣ намегардад. Ба кормандони ишораишуда корхона подоштулиро ба андозаи 200 в.п. (2 000 в.п., ки ба 10 тақсим гардидааст) барои ҳар соли фаъолияти 10 соли аввал тақсим мекунад.

Барои ҳама кормандон арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ ва арзиши воқеии уҳдадорӣ эҳтимолияти онро, ки корманд мумкин аст дар муддати пурраи зарурӣ фаъолиятро анҷом надиҳад, инъикос менамоянд.

- 3 Барномаи таъминоти тиббӣ аз рӯйи анҷоми фаъолияти меҳнатӣ ба корманд чуброни 40% хароҷоти тиббии онро пас аз анҷоми фаъолияти меҳнатӣ пешбинӣ мекунад, агар ӯ дар корхона на камтар аз 10 сол ва на бештар аз 20 сол фаъолият анҷом дода бошад ва андозаи 50% чунин хароҷот, агар ӯ на камтар аз 20 сол фаъолият анҷом дода бошад.

Тибқи формулаи ҳисоббаробарии подоштулӣ, ки дар барнома муқаррар шудааст, корхона 4%-и арзиши воқеии хароҷоти эҳтимолиро барои хизматрасонии тиббӣ (40%, ки ба 10 тақсим гардидааст) барои ҳар як соли 10 соли аввали кор ва 1% (10%, ки ба 10 тақсим гардидааст) барои ҳар як соли 10 соли аввали кор тақсим мекунад. Арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ дар ҳар сол эҳтимолияти онро, ки корманд шояд дар муҳлати пурра фаъолият накунад, ки ин муҳлат барои ба таври пурра ё қисман ҳосил кардани подоштулӣ зарур мебошад, инъикос мекунад. Ба кормандоне, ки эҳтимоли аз кор рафтани онҳо дар муддати 10 сол вуҷуд дорад, подоштулӣ тақсим намегардад.

- 4 Барномаи таъминоти тиббӣ аз рӯйи анҷоми фаъолияти меҳнатӣ ба корманд чуброни 10% хароҷоти тиббии ӯро пас аз анҷоми фаъолияти меҳнатӣ пешбинӣ мекунад, агар корманд дар корхона на камтар аз 10 сол ва на бештар аз 20 сол фаъолият карда бошад, 50% чунин хароҷот, агар ӯ бештар аз 20 сол кор карда бошад.

Фаъолият дар солҳои минбаъда боиси ба таври назаррас афзоиши ёфтани сатҳи подоштулӣ нисбат ба солҳои аввал мегардад. Аз ин сабаб, мутобиқ бо банди 71 корхона подоштулиро барои кормандоне, ки аз корхона хориҷ шудани онҳо пас аз 20 сол ва бештар аз 20 сол ба таври тадриҷӣ дар назар аст, тақсим мекунад. Фаъолияти беш аз 20 сол боиси афзоиши назарраси подоштулиҳои минбаъда намегардад. Ҳамин тариқ, подоштулӣ барои ҳар як соли аз 20 соли аввал ба андозаи 2,5%-и арзиши воқеии хароҷоти ҳисоббаробарӣ барои хизматрасонии тиббӣ (50%, ки ба 20 тақсим гардидааст) тақсим мегардад.

Барои кормандоне, ки эҳтимоли аз кор озод шудани онҳо дар байни даҳ ва бист соли фаъолияти корӣ дар назар дошта шудааст, подоштулӣ ба андозаи 1%-и арзиши воқеии хароҷот барои хизматрасонии тиббӣ барои ҳар як соли аз 10 соли аввал тақсим мегардад.

Ба кормандони зикришуда дар давраи оғоз аз санаи интиҳои соли даҳуми фаъолияти онҳо то санаи ҳисоббаробарии аз корхона озодшавӣ подоштулӣ тақсим намегардад.

Ба кормандоне, ки эҳтимоли аз корхона озодшавии онҳо дар давоми 10 соли аввали фаъолият вуҷуд дорад, подоштулӣ тақсим намегардад.

74

Агар маблағи подоштулӣ ба ҳиссаи доимии музди меҳнати охиринаи ҳар соли корӣ баробар бошад, афзуншавии минбаъдаи музди меҳнат ба бузургии воситаҳое, ки барои ҳисоббаробарӣ аз рӯйи уҳдадорӣ, ки дар давраи корӣ то интиҳои давраи ҳисоботӣ вуҷуд доштанд, таъсир мерасонад, лекин уҳдадорӣ иловагиро эҷод намекунад. Аз ин сабаб:

- (а) дар банди 70(б) афзуншавии музди меҳнат боиси подоштули иловагӣ намегардад, ҳатто дар ин маврид, агар маблағи подоштулӣ аз бузургии музди меҳнати охирин вобаста бошад;

- (б) андозаи подошпулӣ, ки бар ҳар давра тақсим гардидааст, ба ҳиссаи доимии музди меҳнат, ки ба он подошпулии мазкур марбут шудааст, баробар мегардад.

Намунае, ки банди 74-ро тавзеҳ медиҳад

Кормандон ба андозаи 3% аз бузургии музди меҳнати охирини ҳар соли корӣ то расидан ба синни 55 ба подошпулӣ ҳуқуқ доранд.

Подошпулӣ ба андозаи 3% аз бузургии ҳисоббаробарии музди меҳнати охирин ба ҳар сол то расидан ба синни 55 тақсим мегардад. Оғоз аз ин маврид, мутобик бо барнома фаъолияти минбаъда боиси бавҷудоии маблағи подошпулии минбаъда намегардад. Дар сурати ба синни ишорашуда расидани кормандон подошпулӣ барои солҳои минбаъдаи фаъолият тақсим намегардад.

Фарзияҳои актуарӣ

- 75 **Фарзияҳои актуарӣ бояд объективӣ ва устувор бошанд.**
- 76 Фарзияҳои актуарӣ – арзёбии беҳтарини ҳисоббаробарии мушаххасоти корхона мебошанд, ки харочоти ниҳонии таъминоти подошпулии вобаста ба анҷоми фаъолияти меҳнатиро муайян мекунанд. Фарзияҳои актуарӣ инҳоро дар бар мегиранд:
- (а) фарзияҳои демографӣ нисбат ба мушаххасоти минбаъдаи кормандони амалкунанда ва собиқ (ва аъзоёни оилаи онҳо), ки дорои ҳуқуқ ба подошпулӣ мебошанд. Фарзияҳои демографӣ чунин ин омилҳоро баррасӣ мекунанд, ба мисли:
- (i) фавт (ба бандҳои 81 ва 82 нигаред);
 - (ii) нишондиҳандаи азкорравии ҳайати корӣ, маъҷубӣ ва ба таври фаврӣ ба нафақа баромадан;
 - (iii) ҳиссаи иштирокчиёни барнома бо аъзоёни оила, ки дорои ҳуқуқ ба подошпулӣ мебошанд;
 - (iv) ҳиссаи иштирокчиёни барнома, ки ҳар шакли пардохти тибқӣ шартҳои барнома пешбинигардидааро интиҳоб мекунанд;
 - (v) сатҳи пардохт аз рӯйи барномаҳои таъминоти тиббӣ;
- (б) фарзияҳои молӣ, ки ба чунин омилҳо дахлат мекунанд, ба мисли:
- (i) меъёри тахфиф (ба бандҳои 83-86 нигаред);
 - (ii) андозаи подошпулӣ, ба истиснои харочоти пардохти подошпулӣ, ки бояд кормандон сарф кунанд ва андозаи музди меҳнати оянда (ба бандҳои 87-95 нигаред);
 - (iii) дар робита ба кумақпулиҳои хизматрасонии тиббӣ – арзиши минбаъдаи таъминоти тиббӣ, аз ҷумла, харочот барои коркарди талабот (яъне хароҷоте, ки барои коркард ва танзими талабот сарф мешавад, аз ҷумла, музд барои хизматрасонии ҳуқуқӣ ва хизматрасонии шахсоне, ки талаботро баррасӣ мекунанд) (ба бандҳои 96-98 нигаред);
 - (iv) андозҳои тавассути барнома пардохтшуда, ки ба хизматрасонии то санаи ҳисоботӣ анҷомёфта мансуб мебошанд ё ба подошпулиҳое тааллуқ доранд, ки дар робита бо хизматрасонии мазкур пешниҳод гардидаанд.
- 77 Фарзияҳои актуарӣ дар он маврид объективӣ маҳсуб меёбанд, агар онҳо бо эҳтиёти кофӣ анҷом шаванд, лекин дар як замон беш аз ҳад консервативӣ набошанд.
- 78 Фарзияҳои актуарӣ устувор маҳсуб меёбанд, агар онҳо робитаи иқтисодии байни ҳамдигарии миёни чунин омилҳо, ба мисли таварруми мизони афзоиши музди меҳнат ва меъёрҳои тахфифро инъикос намоянд. Масалан, ҳама фарзияҳое, ки аз сатҳи мушаххаси таваррум (ба мисли фарзия нисбати меъёри фоиз ва афзоиши музди меҳнат ва подошпулӣ) вобаста мебошанд, сатҳи яххелаи беқурбшавиро барои ҳама давраҳои оянда пешбинӣ мекунанд.
- 79 Корхона меъёри тахфиф ва дигар фарзияҳои молиявиро ба сурати номиналӣ муайян мекунад, агар арзёбиҳо ба сурати воқеӣ (бо назардошти таваррум тасҳеҳ шуда бошанд) ба таври бештар қобили эътимод бошанд: масалан, дар шароити таварруми шадид (ба СББМ 29 “Ҳисоботи молиявӣ дар

иктисодиёти доро таварруми шадид” нигаред) ё агар подошпулӣ шохисбандӣ шуда бошад ва агар бозори васеи вомбаргҳои шохисбандишуда бо ҳамон асёр ва бо ҳамон шароит вучуд дошта бошад.

- 80 **Фарзияҳои молиявӣ бояд дар асоси дурнамон бозорӣ дар интиҳои давраи ҳисоботӣ нисбат ба даврае, ки бояд дар давоми он ҳисоббаробарии уҳдадориҳо амалӣ гардад, тақсим гардад.**

Фарзияҳои актуарӣ: миқдори фавт

- 81 **Корхона бояд нисбат ба фавт дар асоси арёбии бехтарини сатҳи вафоти иштирокчиёни барнома, ҳам дар замони давраи шугли кормандон, ҳам пас аз анҷоми ғайолияти меҳнатӣ фарзияро анҷом диҳад.**

- 82 Барои он, ки хароҷоти ҷамъбасти пардохти подошпулиҳо муайян карда шавад, корхона тағйирёбии эҳтимолии сатҳи фавтро, масалан, тавассути дигаргунсозии нақшаҳои стандартӣ фавт бо назардошти арзёбии ҳисоббаробарӣ нисбат ба тағйирёбии сатҳи фавт, ба эътибор мегирад.

Фарзияҳои актуарӣ: меъёри тахфиф

- 83 **Меъёре, ки барои тахфифи уҳдадориҳо аз рӯи барномаи подошпулӣ пас аз анҷоми ғайолияти меҳнатӣ истифода бурда мешавад, (ҳам маблағгузоришаванда ва ҳам ғайримаблағгузоришаванда) дар асоси даромаднокии бозории вомбаргҳои корпоративии баландсифат дар ҳолати интиҳои давраи ҳисоботӣ муайян карда мешавад. Ҳангоми мавҷуд набудани бозори ба таври кофӣ рушдкардаи вомбаргҳои корпоративии баландсифат, даромаднокии бозории (дар интиҳои давраи ҳисоботӣ) вомбаргҳои давлатӣ, ки бо асёри мазкур ифода мегардад, мавриди истифода қарор мегирад. Асёр ва шартҳои вомбаргҳои корпоративӣ ё давлатӣ бояд бо асёр ва шартҳои ҳисоббаробарии уҳдадориҳои марбут ба барномаи подошпулӣ пас аз анҷоми ғайолияти меҳнатӣ мувофиқат кунанд.**

- 84 Меъёри тахфиф яке аз фарзияҳои актуарӣ махсуб меёбад, ки дорои таъсири муҳим мебошанд. Меъёри тахфиф на хавфи актуарӣ ё сармоягузорӣ, балки арзиши муваққатӣ пулро ифода мекунад. Бештар аз ин, меъёри тахфиф хавфи махсуси қарзии корхонаро, ки ба қарздиҳандагони ин корхона вогузор мешавад ва хавфери, ки натиҷаҳои воқеӣ метавонанд аз фарзияҳои актуарӣ фарқ карда шаванд, нишон намедиҳад.

- 85 Меъёри тахфиф тақсимои ҳисоббаробаришудаи пардохти подошпулиро дар замон инъикос намекунад. Дар амалия корхона аксар вақт инро тавассути татбиқи меъёри андозаи миёнаи ягонаи тахфиф дастрас мекунад, ки тақсимои ҳисоббаробаришудаи пардохти подошпулиро дар замон, андозаи онҳо ва асёроеро, ки бо он бояд подошпулӣ пардохта шавад, инъикос мекунад.

- 86 Дар баъзе ҳолатҳо мумкин аст бозори васеи вомбаргҳои дорои муҳлати ба таври кофӣ дарози пардохт, ки шояд бо муҳлати ҳисоббаробарии пардохти ҳама подошпулиҳо мувофиқат кунад, мавҷуд буда натавонад. Дар чунин маврид корхона меъёрҳои бозории ҷориро барои пардохтҳои мувофиқи дорои муҳлати хеле ҷуғз истифода мекунад ва меъёри тахфифро барои уҳдадориҳои дорои муҳлати дарозтар, тавассути муқоисакунии меъёрҳои бозории ҷорӣ аз рӯи даромаднокии қатъатта, ба эътибор мегирад. Арзиши воқеӣ умумии уҳдадориҳо аз рӯи пардохтҳои муқарраршуда дар гумон аст, ки нисбат ба меъёри тахфиф, ки нисбат ба қисмати подошпулӣ татбиқ шуда, пардохти он берун аз доираи муҳлати пардохти вомбаргҳои корпоративӣ ё давлатӣ мебарояд, ба таври хос ҳассос бошад.

Фарзияҳои актуарӣ: музди меҳнат, подошпулӣ ва хароҷот барои таъминоти тиббӣ

- 87 **Корхона бояд уҳдадориҳои худро аз рӯи барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда бо назардошти омилҳои зерин арзёбӣ кунад:**

- (а) подошпулӣ, ки дар интиҳои давраи ҳисоботӣ бо шартҳои барнома пешбинӣ шудаанд (ё натиҷаи уҳдадориҳои бо амалия қайду шартшуда мебошанд, ки аз доираи шартҳои зерин берун мебароянд);
- (б) арзёбии афзуншавии музди меҳнат дар оянда, ки ба подошпулӣ ҳатман пардохтшаванда таъсир мерасонад;
- (в) таъсири маҳдудияти ҳисси қорфармо дар хароҷоти пардохти подошпулӣ минбаъда;
- (г) аъзоҳақҳои қорфармо ё шахсони сеюм, ки хароҷоти ҷамъбасти қорфармо дар пардохти подошпулӣ мазкур қоҳиш медиҳанд;

- (ғ) **арзёбии тағйироти бузургии подошпулиҳои давлатӣ дар оянда, ки ба подошпулиҳои аз рӯйи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда пешниҳодшаванда таъсир мерасонанд, танҳо дар ин ҳолат, агар:**
- (i) **ин тағйирот то интиҳои давраи ҳисоботӣ қабул гардида бошад;**
 - (ii) **таҷрибаи гузашта ё дигар шаҳодати бозътимод нишон диҳад, ки подошпулиҳои мазкури давлатӣ бо ягон тарзи эҳтимолӣ тағйир меёбанд, масалан, мутобиқ бо тағйироти минбаъдаи сатҳи умумии нарх ё сатҳи умумии музди меҳнат .**
- 88 Фарзияҳои актуарӣ тағйироти подошпулиҳои минбаъдари инъикос мекунад, ки бо шартҳои барномаҳои расмӣ (ё уҳдадорӣ бо амалия қайду шартшуда, ки аз доираи шартҳои зерин берун мебароянд) дар интиҳои давраи ҳисоботӣ пешбинӣ гардидаанд. Ин масалан, дар ин маврид рӯй медиҳад:
- (а) ҳангоме, ки дар корхона таҷрибаи қаблии баланд бардоштани андозаи подошпулӣ мавҷуд бошад, масалан, барои он, ки таъсири таваррум ҷуброн карда шавад ва ягон шаҳодат вучуд надошта бошад, ки ин таҷриба дар оянда тағйир меёбад;
 - (б) корхона, ё аз рӯйи шартҳои барномаҳои расмӣ (ё дар асоси уҳдадорӣ бо амалия қайду шартшуда, ки аз доираи шартҳои зерин берун мебарояд) ё мутобиқ бо талаботи қонунгузорӣ ҷиҳати истифода кардани барзиёдии барнома ба манфиати иштирокчиёни он уҳдадор мебошад (ба банди 108(в) нигаред);
 - (в) подошпулӣ вобаста аз нишондиҳандаҳои мақсадноки фаъолият ё дигар меъёрҳо тағйир меёбад. Масалан, бо шартҳои барнома мумкин аст коҳишёбии подошпулиро пешбинӣ намуд ё метавон маблағи иловагиро аз ҷониби кормандон ҳангоми нокифоя будани доройҳои барнома талаб намуд. Арзёбии уҳдадориҳо баҳои бехтарини таъсири нишондиҳандаҳои мақсадноки фаъолият ё дигар меъёрҳоро нишон медиҳад.
- 89 Фарзияҳои актуарӣ тағйироти минбаъдаи подошпулиҳоро, ки дар интиҳои давраи ҳисоботӣ тавассути шартҳои расмӣ барнома (ё уҳдадорӣ бо амалия қайду шартшуда) муқаррар нагардидаанд, инъикос намекунад. Чунин тағйирот инҳоро инъикос мекунад:
- (а) ба арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ ба он андоза, ки ҳаҷми подошпулиро барои хизматрасонии то лаҳзаи тағйирёбӣ анҷомдодашуда тағйир медиҳанд;
 - (б) ба арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ барои давраҳои пас аз тағйирёбӣ ба он андоза, ки ба ҳаҷми подошпулиҳо барои хизматрасонии пас аз тағйирёбӣ анҷомдодашуда таъсир мерасонанд.
- 90 Дар арзёбиҳои ҳисоббаробарии афзоиши минбаъдаи музди меҳнат таваррум, собиқаи қор, пешрафти касбӣ ва дигар заминаҳои қобили қабул, масалан, талабот ва пешниҳод дар бозори меҳнат.
- 91 Баъзе барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда маҳдудиятро дар пардохтҳое, ки корхона бояд анҷом диҳад, пешбинӣ мекунад. Ҳангоми ҳисоббаробарии ҳароҷоти ҷамъбасти пардохти подошпулӣ таъсири маҳдудият ба аъзоҳаққӣ ба эътибор гирифта мешавад. Таъсири маҳдудият ба аъзоҳаққӣ барои давраи аз ҳама кӯтоҳ аз давраҳои зерин муайян карда мешавад:
- (а) муҳлати пешбинишудаи фаъолияти корхона ;
 - (б) муҳлати пешбинишудаи амали барнома.
- 92 Баъзе барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда кормандон ё шахсони сеюмро ҷиҳати иштирок дар ҳароҷот аз рӯйи барнома уҳдадор месозанд. Аъзоҳаққӣ аз ҷониби кормандон ҳароҷоти корхонаро барои пардохтани подошпулиҳо кам мекунад. Корхона муайян мекунад, ки оё аъзоҳаққии шахсони сеюм ҳароҷоти корхонаро ҷиҳати пардохтани подошпулиҳо кам мекунад ё он аз худ ҳукуки ҷубронро мутобиқи банди 116 ифода мекунад. Аъзоҳаққӣ аз ҷониби кормандон ё шахсони сеюм метавонад ё аз ҷумлаи муқаррароти расмӣ барнома бошад (ё натиҷаи уҳдадорие мебошад, ки бо амалия қайду шарт гардида, берун аз доираи шартҳои зерин мебарояд) ё ихтиёрӣ бошад. Аъзоҳаққии ихтиёрӣ аз ҷониби кормандон ё шахсони сеюм арзиши хизматрасонию барои корхона ҳангоми пардохти аъзоҳаққии зерин коҳиш медиҳанд.
- 93 Аъзоҳаққии аз ҷониби кормандон ва шахсони сеюм, ки муқаррароти расмӣ барнома пешбинӣ намудааст, ё арзиши хизматрасонию коҳиш намуда (агар онҳо бо хизматрасонӣ марбут бошанд) ё ба натиҷаҳои азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софӣ барнома бо пардохтҳои муқарраршуда таъсир мерасонанд (агар онҳо бо хизматрасонӣ марбут бошанд). Намунаи аъзоҳаққии, ки бо хизматрасонӣ марбут намебошанд, аъзоҳаққии мебошанд, ки барои коҳиши касри дар натиҷаи зарари аз доройҳои барнома ё дар натиҷаи зарари актуарӣ бавучудодама талаб карда мешаванд. Агар

аъзоҳаққиҳо аз ҷониби кормандон ва шахсони сеюм бо хизматрасонӣ марбут бошанд, пас ин аъзоҳаққиҳо арзиши хизматрасониро ба таври зерин коҳиш медиҳанд:

- (а) агар бузургии аъзоҳаққӣ аз собиқаи кор вобаста бошад, корхона бояд аъзоҳаққиҳо дар байни давраҳои хизматрасонӣ бо истифодаи ҳамагон усули тақсимоӣ, ки дар банди 70 барои бузургии умумии подошпулиҳо талаб карда мешавад (яъне ё аз рӯи формулаи тақсимоӣ, ки барнома пешбинӣ кардааст ё дар асоси баробарӣ), тақсим кунад;
- (б) агар бузургии аъзоҳаққӣ аз собиқаи кор вобаста набошад, корхона ҳуқуқ дорад чунин аъзоҳаққиҳо ба сифати коҳиши арзиши хизматрасонӣ дар ҳамагон даврае, ки хизматрасонии дахлдор анҷом дода шудааст, эътироф наояд. Намунаи аъзоҳаққиҳо, ки аз собиқаи кор вобаста намебошанд, аъзоҳаққиҳое мебошанд, ки ғоизии собитшудаи музди меҳнати корманд, маблағи собитшуда дар давоми муҳлати хизматрасонии корманд ё маблағро, ки аз синнусоли корманд вобаста мебошад, ифода мекунад.

Дар банди А1 дастури мувофиқи тартиби истифода пешниҳод гардидааст.

94 Дар робита бо аъзоҳаққиҳои кормандон ва шахсони сеюм, ки ба давраҳои хизматрасонии бо тартиби пешбиниамудаи банди 93(а) тақсим мегарданд, тағйироти ин аъзоҳаққиҳо ба ин тарз инъикос мешавад:

- (а) арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ ва давраҳои қаблӣ (агар чунин тағйирот тавассути муқаррароти расмӣ барнома пешбинӣ нагардида, дар робита бо ухдадорихои тибқи амалия қайду шартшуда ба вуҷуд наояд);
- (б) ғоида ва зарари актуарӣ (агар чунин тағйирот тавассути муқаррароти расмӣ барнома пешбинӣ гардида, дар робита бо ухдадорихои тибқи амалия қайду шартшуда ба вуҷуд ояд).

95 Баъзе подошпулиҳои пас аз анҷоми ғоизияти меҳнатӣ бо чунин нишондодҳо, ба мисли сатҳи нафақаи давлатӣ ё таъминоти тиббии давлатӣ алоқаманд мебошанд. Арзёбии чунин подошпулиҳо арзёбии беҳтарини ин нишондодҳо дар асоси таҷрибаи гузашта ва дигар маълумоти боэътимод нишон медиҳад.

96 **Фарзияҳои хароҷот барои таъминоти тиббӣ тағйироти эҳтимолии ояндаи арзиши хизматрасонии тиббиро, ки бо таваррум ва тағйироти махсус дар хароҷоти таъминоти тиббӣ қайду шарт гардидааст, ба ҳисоб мегиранд.**

97 Арзёбии подошпулиҳое, ки дар намуди таъминоти тиббии пас аз анҷоми ғоизияти меҳнатӣ пешниҳод мегарданд, татбиқи фарзияҳоро нисбат ба сатҳ ва басомади дархостҳои минбаъда барои кумаки тиббӣ ва хароҷот ҷиҳати танзими онҳо талаб мекунад. Корхона хароҷоти минбаъдаи таъминоти тиббиро дар асоси маълумоти ҷамъшудаи таҷрибаи шахсии худ арзёбӣ мекунад, ки дар мавриди зарурӣ бо маълумоти солҳои гузашта илова гардида, аз дигар корхона, ширкатҳои суғуртавӣ, муассисаҳои тиббӣ ва дигар сарчашмаҳо ба даст оварда шудааст. Ҳисоббаробарии хароҷоти минбаъдаи таъминоти тиббӣ таъсири пешрафти техникӣ, тағйирот дар хусусияти талабот ё пешниҳоди хизматрасониҳои тиббӣ ва тағйироти ҳолати саломатии иштирокчиёни барномаҳо ба эътибор мегирад.

98 Ба сатҳ ва басомади дархостҳо ба кумаки тиббӣ асосан синнусол, ҳолати саломатӣ ва ҷинси кормандон (ё аъзоёни оилаи онҳо) таъсир мерасонад. Ба онҳо инчунин метавонад дигар омилҳо, масалан, ҳолати географӣ таъсир расонад. Аз ин сабаб маълумоти таҷрибаи гузашта бо назардошти тағйироти таркиби демографии аҳоли, ки ба сифати асос барои маълумот истифода мегардад, мавриди тасҳеҳот қарор мегирад. Онҳо ҳамчунин ҳангоми мавҷудияти шаҳодати боэътимоди он, ки тамоюли гузашта дигар идома намекунад, мавриди тасҳеҳот қарор мегиранд.

Арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ ва ғоида ва зарар аз иҷрои ухдадорихо аз рӯи барнома

99 Ҳангоме, ки корхона арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ ё ғоида ё зарари иҷрои ухдадориро аз рӯи барнома муайян мекунад, он бояд азнаварзёбии ухдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршударо дар асоси арзиши одилонаи ҷории доройҳои барнома ва фарзияҳои актуарии ҷорӣ, аз ҷумла, меёрҳои ғоизноки бозории ҷорӣ ва дигар нархҳои бозории ҷорӣ, ки инҳоро инъикос мекунад, анҷом диҳад:

- (а) подошпулиҳое, ки тибқи барнома пешниҳод гардидаанд ва доройҳои барнома то мавриди ворид кардани тағйирот ба он, то мавриди коҳиш ёбии он ё иҷрои пурраи ухдадорӣ аз рӯи барнома;

- (б) подошпулихое, ки тибқи барнома пешниҳод гардидаанд ва дороиҳои барнома пас аз мавриди ворид кардани тағйирот ба он, то мавриди коҳишёбии он ё иҷрои пурраи уҳдадорӣ аз рӯи барнома.**

- 100 Корхона набояд арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣро, ки натиҷаи тағйироти ба барнома воридкардашуда маҳсуб меёбад, арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣро, ки натиҷаи ихтисори барнома маҳсуб меёбад ва ғойа ё зарари иҷрои уҳдадорӣ барномаро маҳдуд кунад, агар ин амалиёт яқоя баргузор гарданд. Дар баъзе маврид тағйирот ба барнома то иҷрои уҳдадорӣ ворид карда мешавад: масалан, ҳангоме, ки корхона подошпулӣ аз рӯи барномаро тағйир медиҳад ва уҳдадорӣ пардохти подошпулиҳои тағйирёфтаре дертар иҷро мекунад. Дар чунин маврид корхона арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣро то эътирофи ғойа ё зарар аз иҷрои уҳдадорӣ барнома мавриди эътироф қарор медиҳад.
- 101 Иҷрои уҳдадорӣ барнома ҳамзамон бо ворид кардани тағйирот ба барнома ё ихтисори он ба амал меояд, агар амали барнома қатъ гардад ва дар натиҷаи ин уҳдадорӣ барнома иҷро гардида, мавҷудияти барнома анҷом ёбад. Лекин қатъи амали барнома иҷрои ниҳии уҳдадорӣ барнома маҳсуб намеёбад, агар барномаи мазкур бо барномаи нава иваз гардад, ки подошпулӣ пешбини карда, моҳиятан бо подошпулиҳои барномаи амали худро қатъанамуда ҳаммонанд бошанд.
- 101A Ҳангоме, ки тағйироти барнома, ихтисори он ё иҷрои пурраи уҳдадорӣ барнома ба амал ояд, корхона бояд арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ ё ғойа ё зарари иҷрои уҳдадорӣ аз рӯи ин барнома мутобиқ бо бандҳои 99 - 101 ва бандҳои 102 – 112 мавриди эътироф ва арзёбӣ қарор диҳад. Дар ин сурат корхона набояд таъсири бузургии ниҳии дороиҳоро ба эътибор гирад. Баъдан корхона бояд таъсири бузургии ниҳии дороиҳоро пас аз ворид кардани тағйирот ба барнома, ихтисори он ё иҷрои пурраи уҳдадорӣ барнома муайян карда, тағйироти таъсироти мазкурро мутобиқ бо банди 57(г) эътироф наояд.

Арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ

- 102 Арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ тағйироти арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯи пардохтҳои муқарраршударо дар натиҷаи дохил кардани тағйирот ба барнома ё ихтисори он нишон медиҳад.
- 103 **Корхона бояд арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣро ба сифати хароҷот дар санаи пештар аз ин санаҳои зикршуда эътироф наояд:**
- (а) санаи ворид кардани тағйирот ба барнома ё санаи ихтисори барнома;**
- (б) санае, ки дар он корхона хароҷоти дахлдори марбут ба азнавсозӣ (ба СББМ 37 нигаред) ё кумакпулии рӯзҳои истироҳатро (ба банди 165 нигаред) эътироф мекунад.**
- 104 Тағйироти барнома он вақт ба амал меояд, ки корхона барнома бо пардохтҳои муқарраршударо ворид ё бекор мекунад ё андозаи подошпулӣро, ки бояд мутобиқ бо барномаи мавҷудии бо пардохтҳои муқарраршуда пардохта шавад, тағйир медиҳад.
- 105 Ихтисори барнома дар он ҳолат ба амал меояд, ки корхона ба таври назаррас шумораи ҳайати кориро, ки барнома фаро мегирад, мавриди ихтисор қарор медиҳад. Ихтисори барнома метавонад дар натиҷаи ягон рӯйдоди ҷудогона амалӣ шавад, масалан, баста шудани коргоҳ, қатъёбии намуни мушаххасаи ғайриқонуний, барҳамхӯрӣ ё бозистии амали барнома.
- 106 Арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ метавонад мусбӣ бошад (ҳангоме, ки намунаҳои нави подошпулӣ ворид карда мешаванд ё намунаҳои назарраси подошпулӣ, ба он тарзе, ки арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯи пардохтҳои муқарраршуда афзун меёбад, мавриди тағйирот қарор мегиранд) ё манфӣ бошад (ҳангоме, ки подошпулиҳои мавҷуда бекор мешаванд, ба он тарзе, ки арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯи пардохтҳои муқарраршуда коҳиш меёбад, мавриди тағйирот қарор мегиранд).
- 107 Агар корхона андозаи подошпулиҳоро, ки аз рӯи барномаи мавҷуда бо пардохтҳои муқарраршуда пардохта мешаванд, коҳиш дода, ҳамзамон андозаи дигар подошпулиҳоро аз рӯи ҳамин як барнома ба ҳамон як қорамандон афзун наояд, корхона ин тағйиротро ҳамчун тағйироти софӣ ягона баррасӣ мекунад.
- 108 Арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ инҳоро фаро намегирад:
- (а) таъсири фарқиятҳои байни афзуншавии воқеии музди меҳнат ва фарзияҳои қаблан иҷрошуда дар мавриди афзунёбии музди меҳнат барои уҳдадорӣ пардохти подошпулии марбут ба хизматрасонии давраҳои қаблӣ (арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ дар мавриди мазкур мавҷуд намебошад, зеро дар фарзияҳои ақтуарӣ бузургии эҳтимолии музди меҳнат пешбини гардидааст);**
- (б) камбаҳоидиҳо ва азнаварзёбии андозаи афзоиши нафақа аз дидгоҳи корхона, агар дар он уҳдадорӣ мувофиқи бо амалия қайду шартшуда мавҷуд бошад (арзиши хизматрасонии**

даврахои қаблӣ мавҷуд намебошад, зеро дар фарзияҳои актуарӣ чунин навъи афзуншавии пардохтҳои нафақавӣ пешбинӣ гардидааст);

- (в) арзёбии афзуншавии андозаи подошпулиҳо, ки дар робита бо ғоидаи актуарӣ ё даромад аз дороиҳои барнома ба вуҷуд омада, аллакай дар ҳисоботи молиявӣ эътироф шудаанд, дар он сурат, агар корхона ё аз рӯйи шартҳои расмӣ барнома (ё аз рӯйи уҳдадориҳои бо амалия қайд шуда, ки аз доираи шартҳои мазкур берун мебароянд) ё мутобик бо талаботи қонунгузорӣ истифода бурдани барзиётии дороиҳои барнома ба манфиати иштирокчиёни он, ҳатто ҳангоми ин шарт, ки афзуншавии подошпулӣ ба таври расмӣ мавриди эътибор қарор нагирифтааст (арзиши хизматрасонии даврахои қаблӣ мавҷуд намебошад, зеро бо ҳамин тарз афзуншавии уҳдадориҳои бавуҷудномада ин зарари актуарӣ мебошад, ба банди 88 нигаред), уҳдадор мебошад;
- (г) афзуншавии ҳуқуқҳо барои подошпулӣ, ки мавриди эътибор қарор гирифтаанд (яъне подошпулиҳое, ки аз ғайрияти минбаъда дар корхона вобаста намебошанд, ба банди 72 нигаред) дар он маврид, агар ҳангоми мавҷуд набудани подошпулиҳои нав ё афзуншуда кормандон талаботи заруриро барои он иҷро мекунанд, ки ҳуқуқҳо ба подошпулӣ мавриди эътибор қарор гиранд (арзиши хизматрасонии даврахои қаблӣ мавҷуд намебошад, зеро корхона хароҷоти ҳисоббаробаршудаи пардохти подошпулиҳоро ҳамчун арзиши хизматрасонии давраи қарбӣ, яъне ба андозаи хизматрасонии анҷомшуда, эътироф мекунад).

Ғоида ва зарар аз иҷрои уҳдадориҳои марбут ба барнома

- 109 Ғоида ё зарари аз иҷрои уҳдадориҳои марбут ба барнома ин фарқияти байни инҳо мебошад:
 - (а) арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда, ки дар ҳоли иҷро қарор дошта, дар санаи иҷро муқаррар гардидааст;
 - (б) нархи иҷрои уҳдадорӣ аз рӯйи барнома, аз ҷумла, дороиҳои интиқолибанди барнома ва ҳама гуна пардохтҳо, ки бевосита дар робита бо иҷрои уҳдадориҳои мазкур аз ҷониби корхона ҳосил шудаанд.
- 110 **Корхона ғоида ё зарар аз иҷрои уҳдадориҳои барномаҳои муқарраршударо дар лаҳзаи иҷрои он эътироф мекунад.**
- 111 Иҷрои уҳдадориҳои барнома дар натиҷаи амалиёти корхона ба амал меояд, ки ҳама уҳдадориҳои минбаъдаи ҳуқуқӣ ё тибқи амалия қайд шударо нисбат ба подошпулиҳо (ё қисмати онҳо), ки аз рӯйи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда пешниҳод мегарданд (ба истиснои пардохти подошпулӣ ба кормандон ё аз номи онҳо мутобик бо шартҳои барнома, ки ба фарзияҳои актуарӣ дохил карда мешаванд), қатъ мекунад. Масалан, ба таври яқдағайна додани уҳдадориҳои муҳими корфармо аз рӯйи барномаи ширкати суғуртавӣ бо роҳи хариди биманомии суғуртавӣ иҷрои уҳдадориҳои барномаро ифода мекунад; пардохти яқдағайнаи пулӣ мутобик бо шартҳои барнома ба иштирокчиёни барнома бар ивази қатъи ҳуқуқи онҳо барои гирифтани подошпулиҳои муайяни пас аз анҷоми ғайрияти меҳнатӣ иҷрои уҳдадориҳои барномаро ифода намекунад.
- 112 Дар баъзе маврид корхона бо мақсади маблағгузории баъзе подошпулиҳои кормандон ё тамоми он бар ивази хизматрасонии кормандон дар давраи қарбӣ ва даврахои қаблӣ биманомии суғуртавӣ ба даст меоварад. Ба даст овардани чунин биманомии иҷрои уҳдадориҳои барномаро ифода намекунад, агар корхона уҳдадориҳои ҳуқуқӣ ё тибқи амалия қайд шударо (ба банди 46 нигаред) ҷиҳати пардохти маблағи иловагӣ, дар сурате, агар суғуртакунада ба кормандон подошпулии тибқи биманомии суғуртавӣ пешбинигардидаро пардохт накунад, ҳифз намояд. Дар бандҳои 116 – 119 эътироф ва арзёбии ҳуқуқҳои ҷуброн аз рӯйи биманомии суғуртавӣ, ки дороиҳои барнома маҳсуб намеёбанд, баррасӣ карда мешаванд.

Эътироф ва арзёбӣ: дороиҳои барномаҳо

Арзиши одилонаи дороиҳои барномаҳо

- 113 Арзиши одилонаи дороиҳои барнома аз арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда ҳангоми муайян кардани маблағи қаср ё барзиёдӣ тарҳ карда мешавад.
- 114 Дороиҳои барнома аъзоҳаққиҳои пардохтнашударо, ки аз корхонаи ҳисоботдиҳанда ба фонд пардохта мешаванд, инчунин воситаҳои молиявии интиқолнашавандаро, ки аз ҷониби корхона бароварда шуда, ба фонд тааллуқ доранд, фаро намегиранд. Дороиҳои барнома ба маблағи уҳдадориҳои фонд, ки ба пардохти подошпулиҳо ба кормандон дахл намекунад, қарбӣ меёбанд,

масалан, ба маблағи фурӯш ва дигар қарзи кредиторӣ ё ба маблағи уҳдадорӣ, ки дар робита бо деривативҳо ба вучуд омадаанд.

- 115 Дар ин маврид, агар дороиҳои барнома биманомаҳои суғуртавиеро дар бар гиранд, ки дақиқан ба маблағ ва муҳлати баъзе подошпулиҳои барнома ё тамоми онҳо мувофиқ мебошанд, арзиши одилонаи чунин биманомаҳои суғуртавӣ ба сифати арзиши воқеии уҳдадорӣ мувофиқ (ҳамчун коҳишёфта, ҳангоме, ки маблағ аз рӯи чунин биманомаҳои суғуртавӣ ба таври пурра гирифта нашавад) қабул карда мешаванд.

Чуброн

- 116 **Танҳо дар ин маврид, агар амалан шубҳа вучуд надошта бошад, ки дигар тараф хароҷоти барои чуброни уҳдадорӣ бо пардохтҳои муқарраршуда зарурро қисман ё ба таври пурра чуброн мекунад, корхона :**
- (а) ҳуқуқи худро ҷиҳати чуброн ба сифати дороии ҷудогона эътироф мекунад. Корхона чунин дороиро аз рӯи арзиши одилонаи он мавриди эътироф қарор медиҳад;
 - (б) тағйироти арзиши одилонаи ҳуқуқи худро ҷиҳати чуброн ба ҳамон тавр, ба мисли тағйироти арзиши одилонаи дороиҳои барнома (ба бандҳои 124 ва 125 нигаред) ба таври ҷузъӣ шарҳу тафсил ва эътироф мекунад. Ҷузъҳои хароҷоти барнома бо пардохтҳои муқарраршуда, ки мутобиқ бо банди 120 эътироф шудаанд, метавонанд бо тарҳи маблағе, ки бо тағйироти арзиши тавозунии ҳуқуқ барои чуброн алоқаманд мебошад, эътироф карда шаванд.
- 117 Баъзан корхона метавонад барои пардохти қисман ё пурраи хароҷоти чуброни уҳдадорӣ аз рӯи пардохтҳои муқарраршуда ба тарафи дигар, масалан, ба суғуртакунада, мурочиат кунад. Биманомаҳои суғуртавӣ мутобиқ бо банди 8 дороиҳои барнома маҳсуб меёбанд. Корхона биманомаҳои суғуртавиеро бо ҳамон тарзи баҳисобгирии дигар дороиҳои барнома ба эътибор мегирад ва дар ин маврид муқаррароти банди 116 татбиқ намегардад (ба бандҳои 46 - 49 ва 115 нигаред).
- 118 Агар биманомаи суғуртавие, ки дар корхона мавҷуд аст, биманомаи суғуртавӣ маҳсуб наёбад, он дороии барнома ба ҳисоб намеавад. Дар чунин маврид банди 116 татбиқ мегардад: корхона ҳуқуқи худро барои чуброн мутобиқ бо биманомаи суғуртавӣ ҳамчун дороии ҷудогона, на ҳамчун тарҳ ҳангоми қаср ё барзиёдии барнома бо пардохтҳои муқарраршуда, эътироф мекунад. Банди 140(б) талаб мекунад, ки корхона маълумоти мухтасарро дар бораи робитаи байни ҳуқуқ ба чуброн ва уҳдадорӣ дахлдор ифшо кунад.
- 119 Агар ҳуқуқ ба чуброн дар робита бо биманомаи суғуртавие ба вучуд ояд, ки дақиқан аз назари маблағ ва муҳлат бо қисмат ё ҳама подошпулиҳои аз рӯи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда пардохтшуда мувофиқат намояд, арзиши одилонаи ҳуқуқ ба чуброн ба сифати арзиши воқеии уҳдадорӣ дахлдор қабул карда мешавад (бо назардошти ихтисороти зарурӣ дар мавридҳои, ки агар маблағ аз рӯи чунин биманомаи суғуртавӣ ба таври пурра гирифта нашавад).

Ҷузъҳои хароҷот аз рӯи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда

- 120 **Корхона ҷузъҳои хароҷоти барнома бо пардохтҳои муқарраршударо эътироф мекунад, ба истиснои ҳолатҳои, ки агар ягон СБҶМ-и дигар ворид кардани онҳоро ба арзиши аввалияи дорӣ ба тарзи зерин талаб кунад ё иҷозат диҳад:**
- (а) арзиши хизматрасонӣ (ба бандҳои 66 - 112 ва банди 122А нигаред) дар таркиби фоида ё зарар;
 - (б) бузургии софи фоида аз рӯи уҳдадорӣ (дорӣ)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда (ба бандҳои 123-126 нигаред) дар таркиби фоида ё зарар;
 - (в) азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорӣ)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда (ба бандҳои 127-130 нигаред) дар таркиби дигар маҷмуи даромад.
- 121 Мутобиқ бо дигар СБҶМ-ҳо баъзе хароҷоти пардохти подошпулиҳо ба қарбдорон бояд ба арзиши аввалияи ворид карда шаванд, ба мисли захираҳо ва воситаҳои асосӣ (ба СББМ 2 ва СББМ 15 нигаред). Хароҷот аз рӯи барномаи подошпулиҳои пас аз анҷоми фаъолияти меҳнатӣ, ки ба арзиши аввалияи чунин дороиҳо ворид гардидааст, ҳиссаи ҷузъҳои дахлдори дар банди 120 зикршударо фаро мегирад.

- 122 Азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршударо, ки дар таркиби дигар маҷмуи даромад ʔтироф гардидааст, набояд дар таркиби ғоида ʔ зарар дар давраи минбаъда ба таври такрорӣ гуруҳбандӣ шавад. Лекин корхона метавонад маблағи мазкурро, ки дар таркиби дигар маҷмуи даромад ʔтироф гардидааст, ба таркиби сармои хусусӣ гузаронад.

Арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ

- 122А Корхона арзиши хизматрасонии давраи ҷориро дар асоси фарзияҳои актуарӣ, ки дар санаи оғози давраи ҳисоботи солона муайян шудаанд, мушаххас мекунад. Лекин, агар корхона азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршударо мутобик бо банди 99 анҷом диҳад, он бояд арзиши хизматрасонии давраи ҷориро нисбат ба қисмати боқимондаи давраи ҳисоботи солона пас аз ворид кардани тағйирот дар барнома, ихтисороти он ʔ иҷрои пурраи уҳдадорӣ барнома, вобаста аз фарзияҳои актуарӣ, ки барои азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда мутобик бо банди 99(б) истифода мегарданд, муайян кунад.

Бузургии софи ғоиҙҳо аз рӯи уҳдадорӣ (дорой)-и софи барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда

- 123 Корхона бузургии софи ғоиҙҳо аз рӯи уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршударо тавассути зарби уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ба меъёри тахфиф, ки дар банди 83 қайд шудааст, муайян мекунад.

- 123А Барои муайянсозии бузургии софи ғоиҙҳо мутобик бо банди 123 корхона бояд уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ва меъёри тахфифро, ки дар санаи оғози давраи ҳисоботи солона муайян гардидааст, мавриди истифода қарор диҳад. Лекин, агар корхона азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршударо мутобик бо банди 99 анҷом диҳад, он бояд бузургии софи ғоиҙҳоро нисбат ба қисмати боқимондаи давраи ҳисоботи солона, пас аз ворид кардани тағйирот дар барнома, ихтисороти он ʔ иҷрои пурраи уҳдадорӣ аз рӯи барнома бо истифодаи инҳо муайян намояд:

- (а) уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда, ки иутобик бо банди 99(б) муайян гардидааст;
- (б) меъёрҳои тахфиф, ки барои азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда мутобик бо банди 99(б) истифода гардидаанд.

Ҳангоми татбиқи банди 123 корхона инчунин бояд тағйироти уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда дар муддати давра дар натиҷаи ворид кардани аъзоҳаққиҳо ʔ пардохти подошпулиҳо ба ʔтибор гирад.

- 124 Бузургии софи ғоиҙҳо аз рӯи уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда мумкин аст ҳамчун маҷмуи даромад аз ғоиҙҳо аз рӯи барнома, хароҷоти ғоиҙноки уҳдадорӣ аз рӯи барномаҳои муқарраршуда ва ғоиҙҳо аз рӯи таъсири бузургии ниҳии дорӣҳо, ҷӣ тавре, ки дар банди 64 зикр шудааст, мавриди баррасӣ қарор гирад.

- 125 Даромад аз ғоиҙҳо аз рӯи дорӣҳои барнома – ҷуъи даромад аз дорӣҳои барнома мебошад, ки тавассути зарби арзиши одилонаи дорӣҳои барнома ба меъёри тахфиф, ки дар банди 123А қайд шудааст, муайян карда мешавад. Корхона арзиши одилонаи дорӣҳои барномаро дар ҳолати оғози давраи ҳисоботи солона муайян мекунад. Лекин, агар корхона азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршударо мутобик бо банди 99 анҷом диҳад, он бояд даромад аз ғоиҙҳоро барои қисмати боқимондаи давраи ҳисоботи солона пас аз ворид кардани тағйирот ба барнома, ихтисороти он ʔ иҷрои пурраи уҳдадорӣ барнома, ки барои азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда истифода гардидааст, мутобик бо банди 99(б) муайян кунад. Ҳангоми татбиқи банди 125 корхона инчунин бояд тағйироти дорӣҳои барномаро дар давоми давра дар натиҷаи ворид кардани аъзоҳаққиҳо ʔ пардохти подошпулиҳо ба ʔтибор гирад. Фарқияти байни даромад аз ғоиҙҳо аз рӯи дорӣҳои барнома ва даромад аз дорӣҳои барнома ба азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ворид карда мешавад.

- 126 Ғоиҙҳо аз рӯи таъсири бузургии ниҳии дорӣҳо – қисмати тағйироти умумии таъсири бузургии ниҳии дорӣҳо, ки тавассути зарби таъсири бузургии ниҳии дорӣҳо ба меъёри тахфиф, ки дар банди 123А қайд гардидааст, муайян карда мешавад. Корхона таъсири бузургии ниҳии дорӣҳоро дар ҳолати оғози давраи ҳисоботи солона муайян мекунад. Лекин, агар корхона азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршударо мутобик бо банди 99 анҷом диҳад, он бояд ғоиҙҳо аз рӯи таъсири бузургии ниҳии дорӣҳоро барои қисмати боқимондаи

давраи ҳисоботи солона пас аз ворид кардани тағйирот ба барнома, ихтисороти он ё иҷрои пурраи уҳдадории барнома, бо назардошти ҳама гуна тағйироти бузургии ниҳони дороиҳо, ки мутобик бо банди 101А муайян шудааст, мавриди мушаххаскунӣ қарор диҳад. Фарқияти байни ғоизҳо аз рӯи таъсири бузургии ниҳони дороиҳо ва маблағи тағйироти умумии таъсири бузургии ниҳони дороиҳо ба азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ворид карда мешавад.

Азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда

- 127 Азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда инҳоро дар бар мегирад:
- (а) ғоида ё зарари актуарӣ (ба бандҳои 128 ва 129 нигаред);
 - (б) даромади дороиҳои барнома (ба банди 130 нигаред), ба истисноӣ маблағе, ки ба бузургии софи ғоизҳо аз рӯи уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ворид карда шудааст (ба банди 125 нигаред);
 - (в) тағйироти таъсири бузургии ниҳони дороиҳо, ба истисноӣ маблағе, ки ба бузургии софи ғоизҳо аз рӯи уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ворид карда шудааст (ба банди 126 нигаред).
- 128 Ғоида ва зарари актуарӣ дар натиҷаи афзуншавӣ ё коҳишёбии арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯи пардохтҳои муқарраршуда вобаста аз тағйироти фарзияҳои актуарӣ ва тасҳеҳот дар асоси таҷриба ба вучуд меоянд. Сабабҳои бавучудоии ғоида ва зарари актуарӣ инҳоро фаро мегиранд, масалан:
- (а) нишондиҳандаҳои ба таври ғайримунтазира баланд ё пасти азкорравии ҳайати корӣ, ба таври фаврӣ ба нафақа баромадан ё фавт ё афзуншавии андозаи музди меҳнат, подошпулиҳо (агар шартҳои расмӣ ё тавассути амалия қайд шартшудаи барнома афзуншавии андозаи подошпулиҳоро ҷиҳати ҷуброн кардани таваррум пешбинӣ кунанд) ё хароҷоти тиббӣ;
 - (б) таъсири тағйироти фарзияҳо нисбат ба шаклҳои пардохти подошпулӣ;
 - (в) таъсири тағйироти арзёбиҳо нисбат ба дараҷаи ояндаи азкорравии кадрҳо, ба таври фаврӣ ба нафақа баромадан ё фавт ё афзуншавии андозаи музди меҳнат, подошпулиҳо (агар шартҳои расмӣ ё тавассути амалия қайд шартшудаи барнома афзуншавии андозаи подошпулиҳоро ҷиҳати ҷуброн кардани таваррум пешбинӣ кунанд) ё хароҷоти тиббӣ;
 - (г) таъсири тағйироти меъёрҳои тахфиф.
- 129 Ғоида ва зарари актуарӣ тағйирёбии арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯи пардохтҳои муқарраршударо, ки бо ҷорӣ гардидани барномаи нав, ворид кардани тағйирот ба барномаи мавҷуда, ихтисори барнома ё иҷрои уҳдадориҳо аз рӯи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ё тағйироти андозаи подошпулиҳое, ки аз рӯи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда пардохта мешаванд, ба вучуд меоянд, фаро намегиранд. Натиҷаи чунин тағйирот арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ, ё ғоида ё зарар аз иҷрои уҳдадориҳои барнома мебошад.
- 130 Ҳангоми муайянсозии даромади дороиҳои барнома корхона хароҷоти идораи дороиҳо ва андозҳое, ки тавассути барнома бояд пардохт шаванд, тарҳ мекунад, ба истисноӣ андозе, ки ба фарзияҳои актуарии ҳангоми арзёбии уҳдадориҳо аз рӯи пардохтҳои муқарраршуда истифодагардида ворид карда шудаанд (банди 76). Дигар хароҷоти маъмури аз даромади дороиҳои барнома набояд тарҳ карда шаванд.

Пешниҳод

Ҳисоббаробаркунии мутақобила

- 131 Корхона бояд ҳисоббаробарии мутақобилаи дороиеро, ки ба як барнома тааллуқ дорад ва уҳдадориеро, ки ба як барнома мансуб мебошад, танҳо он вақт анҷом медиҳад, ҳангоме, ки он:
- (а) дорон ҳуқуқи қонунан ҷифзшуда ҷиҳати истифодаи барзиёдии як барнома барои ҳисоббаробарии уҳдадориҳои дигар барнома мебошад;
 - (б) ният дорад, ки амалӣ намудани ҳисоббаробарии уҳдадориҳоро тибқи нетто-асос ё якҷоя бо барзиёдии як барнома ба роҳ монанд ва уҳдадориҳои худро аз рӯи дигар барнома ҳисоббаробарӣ намояд.

- 132 Меъёрҳои ҳисоббаробарии мутақобила монанд ба он меъёрҳои мебошанд, ки барои воситаҳои молиявӣ дар СББМ 32 *“Воситаҳои молиявӣ: пешниҳод”* муқаррар шудаанд.

Тақсимои аз рӯи принципи кутӯҳмуддат/дарозмуддат

- 133 Баъзе корхонаҳо дороиҳо ва уҳдадорҳои гардиширо аз дороиҳо ва уҳдадорҳои дарозмуддат фарқ мекунад. Стандарти мазкур талаботро нисбати он, ки оё ба корхона зарур аст қисмати дороиҳо ва уҳдадорҳои кутӯҳмуддат ва дарозмуддатро, ки дар робита бо пешниҳоди подошпулии пас аз анҷоми фаъолияти меҳнатӣ ба вучуд омадаанд, фарқ намояд.

Ҷузъҳои хароҷот аз рӯи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда

- 134 Дар мутобикат бо банди 120 корхона бояд арзиши хизматрасонӣ ва бузургии софи фоизҳоро аз рӯи уҳдадорӣ (дороӣ)-и софи барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда дар таркиби фоида ё зарар эътироф намояд. Дар Стандарти мазкур талабот дар бораи он, ки корхона чӣ гуна бояд арзиши хизматрасонӣ ва бузургии софи фоизҳоро аз рӯи уҳдадорӣ (дороӣ)-и софи барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда пешниҳод намояд, баррасӣ карда мешавад. Корхона ҷузъҳои зикршударо мутобик бо СББМ 1 инъикос мекунад.

Ифшои маълумот

- 135 **Корхона бояд маълумотро ифшо кунад, ки:**
- (а) хусусиятҳои барнома бо пардохтҳои муқарраршудаи он ва хавфи бо он марбутро шарҳ медиҳад (ба банди 139 нигаред).
 - (б) маблағи дар ҳисоботи молиявӣ пешниҳодгардидаро, ки дар робита бо барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршудаи он ба вучуд меоянд, мушаххас мекунад ва шарҳ медиҳад (ба бандҳои 140-144 нигаред);
 - (в) тавсиф мекунад, ки барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршудаи он метавонанд ба маблағ, муҳлат ва номуайянии воситаҳои пулии минбаъдаи корхона таъсир расонанд (ба бандҳои 145-147 нигаред).
- 136 Барои дастрасӣ ба мақсадҳои, ки дар банди 135 зикр шудаанд, корхона бояд ҳама омилҳои дар зер зикршударо баррасӣ кунад:
- (а) сатҳи шарҳу тафсили ҷузъиёте, ки барои иҷрои талабот вобаста ба ифшои маълумот зарур мебошанд;
 - (б) ба ҳар яке аз талаботи мухталиф чӣ қадар аҳамияти муҳим бояд дода шавад;
 - (в) дараҷаи зарури муттаҳидсозӣ ё шарҳу тафсили ҷузъиёти маълумот;
 - (г) ба истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ чиҳати арзёбии маълумоти микдории ифшогардида оё маълумоти иловагӣ зарур аст.
- 137 Агар маълумоте, ки мутобик бо талаботи Стандарти мазкур ва дигар СБҲМ-ҳо ифшогардида барои дастрасӣ ба мақсадҳои дар банди 135 зикршуда кофӣ набошад, пас корхона бояд маълумоти иловагиро, ки барои дастрасӣ ба мақсадҳои зикршуда зарур мебошад, ифшо кунад. Масалан, корхона метавонад таҳлили арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯи пардохтҳои муқарраршударо, ки дар он хусусият, мушаххасот ва хавфи бо уҳдадорҳои алоқаманд аз ҳам чундо карда мешаванд, пешниҳод намояд. Дар чунин маълумоти ифшошаванда инҳо мавриди ҷудокунии қарор мегиранд:
- (а) маблағе, ки ба иштирокчиёни амалкунанда, иштирокчиён бо пардохти таъхирноки подошпулӣ ва нафақахӯрон пардохта мешавад;
 - (б) ҳукуке, ки барои подошпулӣ мавриди эътибор қарор гирифтааст ва ҳукуке, ки ҳисоб карда шудааст, вале мавриди эътибор қарор нагирифтааст;
 - (в) подошпулиҳои шартӣ, маблағе, ки ба афзуншавии музди минбаъдаи маош мансуб гардидааст ва дигар подошпулиҳо.
- 138 Корхона бояд масъалаи зарурати шарҳу тафсили ҷузъиёти маълумоти ифшошавандаро ба таври пурра ё қисман бо мақсади ҷудошудаи барнома ё маҷмуи барномаҳо, ки бо хавфҳои мухталиф таҳлил шудаанд, баррасӣ кунад. Масалан, корхона метавонад маълумоти дар бораи барномаҳо муттаҳидшавандаро аз рӯи як ё якчанд мушаххасоти зерин ба таври ҷузъӣ шарҳу тафсил кунад:
- (а) ҷойгиршавии гуногуни географӣ;

- (б) мушаххасоти мухталиф, масалан, барномаҳо дар асоси музди миёнаи маош, барномаҳо дар асоси музди меҳнати охирин ва барномаҳои таъминоти тиббии пас аз анҷоми ғайриқонунии меҳнатӣ;
- (в) манбаъҳои гуногуни меъёри ҳуқуқӣ;
- (г) сегментҳои ҳисоботи мухталиф;
- (ғ) нақшаҳои гуногуни маблағгузорӣ (масалан, ба таври пурра маблағгузоришаванда, ба таври пурра ё қисман маблағгузоришаванда).

Мушаххасоти барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда ва хавфҳои бо онҳо алоқаманд

139 Корхона ифшо мекунад:

- (а) маълумот дар бораи хусусиятҳои барномаҳои худ бо пардохтҳои муқарраршуда, аз ҷумла:
 - (i) хусусияти подошпулиҳо, ки мутобик бо барнома пешниҳод гардидаанд (масалан, барнома бо пардохтҳои муқарраршуда, ки дар асоси музди меҳнати охирон ё барнома дар асоси аъзоҳаққиҳои кафолатнок);
 - (ii) тавсифи манбаи меъёри ҳуқуқӣ, ки дар доираи он барнома амал мекунад, масалан, сатҳи талаботи ҳадди аксар нисбат ба маблағгузорӣ ва таъсири манбаи меъёри ҳуқуқӣ ба барнома, масалан, бузургии ниҳии дороиҳо (ба банди 64 нигаред);
 - (iii) тавсифи уҳдадориҳои дигар корхона вобаста ба идораи барнома, масалан, уҳдадориҳои сарпарастон ё аъзоёни шурои барнома;
- (б) тавсифи хавфе, ки ба он корхона дучор мегардад ва дар ин маврид зарур аст ба хавфи ғайриоддӣ, барои корхона хос ё барномаҳои хавф, инчунин ихтилооти назарраси хавф аҳамият зоҳир карда шавад. Ҳамин тавр, агар барномаҳо сармоягузорӣ шаванд, асосан ба як гурӯҳи сармоягузорӣ, масалан, амволи ғайриманқул, барнома метавонад корхонаро ба ихтилооти хавф, ки бо бозори амвол робита дорад, дучор кунад;
- (в) тавсифи тағйироте, ки ба барнома ворид карда шудааст, ихтисороти барнома ва иҷрои уҳдадориҳои барнома.

Шарҳи маблағи дар ҳисоботи молиявӣ пешниҳодшуда

140 Корхона бояд санҷиши бақияи ибтидои давраро бо бақияи интиҳои давра аз рӯи ҳар як нишондиҳандаҳои зерин пешниҳод кунад (агар қобили қабул бошад):

- (а) уҳдадорӣ (дорӣ)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда бо ифшои ҷудогонаи санҷиш:
 - (i) дороиҳои барнома;
 - (ii) арзиши воқеии уҳдадориҳо бо пардохтҳои муқарраршуда
 - (iii) таъсири бузургии ниҳии дороиҳо;
- (б) ҳуқуқ ба ҷуброн. Корхона бояд инчунин робитаи байни ҳуқуқ ба ҷуброн ва уҳдадориҳои дахлдорро тавсиф кунад.

141 Дар ҳар кадом муқоиса, ки дар банди 140 зикр шудааст, бояд ҳама заминаҳои дар зер зикршуда нишон дода шаванд (агар қобили қабул бошад):

- (а) арзиши хизматрасонии давраи ҷорӣ;
- (б) даромади фоизнок ё хароҷот;
- (в) азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорӣ)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда бо инъикоси алоҳида:
 - (i) даромад аз дороиҳои барнома, ба истиснои маблағе, ки мутобик бо зербанди (б) ба фоизҳо дохил карда шудааст;
 - (ii) фоида ва зарари актуарӣ, ки дар натиҷаи тағйироти фарзияҳои демографӣ ба вучуд омадаанд (ба банди 76(а) нигаред);
 - (iii) фоида ва зарари актуарӣ, ки дар натиҷаи тағйироти фарзияҳои молиявӣ ба вучуд омадаанд (ба банди 76(а) нигаред);

- (iv) тағйироти таъсири маҳдудияти дороии софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда то бузургии ниҳони бузургии дорой, ба истиснои маблағе, ки мутобиқ бо зербанди (б) ба ғоизҳо дохил карда шудааст. Корхона бояд инчунин ин омилро ифшо намояд, ки ба таври ҳадди аксар манфиати иқтисодии дастрасро муайян мекунад, яъне оё манфиати мазкур дар шакли бозгашт, ихтисори аъзоҳаққиҳои минбаъда ё мувофиқати ин ва дигарӣ ба даст омадааст;
 - (г) арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ ва ғоида ва зараре, ки дар натиҷаи иҷрои уҳдадорӣ аз рӯйи барнома ба вучуд омадаанд. Мутобиқ бо банди 100 арзиши хизматрасонии давраҳои қаблӣ ва ғоида ва зараре, ки дар натиҷаи иҷрои уҳдадорӣ аз рӯйи барнома ба вучуд омадаанд, мумкин аст тақсим карда нашаванд, агар онҳо ҳамроҳ ба вучуд омада бошанд;
 - (ғ) таъсири тағйироти қурби асъор;
 - (д) аъзоҳаққиҳо ба барнома бо нишондоди алоҳидаи онҳо аз ҷониби корфармо ва иштирокчиёни барнома;
 - (е) пардохтҳо аз воситаҳои барнома бо нишондоди алоҳидаи маблағе, ки дар робита бо пардохти уҳдадорӣ пардохта шудаанд;
 - (ё) таъсири муттаҳидсозии тичорат ва ғуруҳи тичорат.
- 142 Корхона бояд маълумот дар бораи арзиши одилонаи дороиҳои барномаро вобаста аз хусусияти дороиҳои мазкур ва ҳавфи марбут ба онҳо бо роҳи ҷудокунӣ ҳар ғуруҳи дороиҳои барнома ба дороиҳои дорои тамғаи бозори ғайол (чӣ тавре, ки ин истилоҳ дар СБҲМ 13 “*Арзёбии арзиши одилона*” муқаррар шудааст) ва дороиҳое, ки дорои чунин тамға намебошанд, ба ғуруҳҳо ҷудо кунад. Масалан, бо назардошти сатҳи ифшои маълумот, ки дар банди 136 бахс шудааст, корхона метавонад ҷудо кунад:
- (а) воситаҳои пулӣ ва ҳамарзишҳои онҳо;
 - (б) воситаҳои ҳиссавӣ (аз рӯйи ҳаҷми ширкат, мавқеи географии ҷойгиршавӣ ва ғайра ба соҳаҳо тақсим шудааст);
 - (в) воситаҳои қарзӣ (тибқи навъи эмитентҳо, сифати қарз, мавқеи географии ҷойгиршавӣ ва ғайра тақсим шудааст);
 - (г) объектҳои амволи ғайриманкул (аз рӯйи мавқеи географии ҷойгиршавӣ ва ғайра тақсим шудааст);
 - (ғ) деривативҳо (бар асоси навъҳои ҳавф, ки таҳти шартнома қарор дорад, тақсим мешаванд: шартномаҳои ғоизнок, шартномаҳои асъорӣ, шартномаҳои ҳиссавӣ, шартномаҳои қарзӣ, свопҳо, ҳавфи ҷубронкунандаи ин омил, ки давомияти ҳаёти қормандони ба барнома фарогирифташуда аз ҳадди эҳтимолӣ бештар хоҳад буд ва ғайра);
 - (д) фондҳои сармоягузорӣ (бар асоси навъи фондҳо тақсим шудааст);
 - (е) коғазҳои қимматнок, ки дороиҳоро таъмин мекунад;
 - (ё) қарзи сохторёфта.
- 143 Корхона арзиши одилонаи воситаҳои молиявии хусусии қобили интиқолро, ки ба сифати дороиҳои барнома ҳифз мешаванд ва арзиши одилонаи дороиҳои барномаро, ки нишондиҳандаи моликият ё дигар дороиҳои аз ҷониби корхона истифодашаванда мебошад, ифшо мекунад.
- 144 Корхона фарзияҳои муҳими актуарио, ки барои муайянсозии арзиши воқеии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда истифода мешаванд, ифшо мекунад (ба банди 76 нигаред). Чунин маълумот бояд бо ифодаи мутлақ ифшо карда шавад (масалан, ҳамчун таносуби ғоизноки мутлақ, на ҳамчун маржаи байни ғоизҳои ғуноғун ва дигар тағйирёбандаҳо). Агар корхона маълумотро дар бораи ғуруҳи барномаҳо дар умум ифшо кунад, он бояд чунин маълумотро дар намуди бузургии миёнавазн ё мафҳуми доираҳои нисбатан хурд инъикос кунад.

Маблағ, муҳлат ва номуайянии воситаҳои пулии минбаъда

- 145 Корхона инҳоро ифшо мекунад:
- (а) таҳлили ҳассосияти ҳар қадам фарзияи актуарии муҳим (фарзияе, ки мутобиқ бо банди 144 ифшо мегардад) дар ҳолати интиҳои давраи ҳисоботӣ бо ифшои маълумот дар бораи он, ки чӣ гуна тағйироти фарзияи актуарии дахлдори асосноки дар ин сана имконпазир ба уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда таъсир мерасонад;

- (б) усулҳо ва фарзияҳо, ки ҳангоми таҳияи таҳлили ҳассосият зербанди (а) талаб мекунад, инчунин маҳдудиятҳои усулҳои мазкур;
 - (в) тағйироти усулҳо ва фарзияҳо (дар муқоиса бо давраи қаблӣ), ки ҳангоми таҳияи таҳлили ҳассосият истифода мешаванд ва сабабҳои чунин тағйирот.
- 146 Корхона тамоми роҳбурдҳоро вобаста ба маблағгузори дорониҳо ва уҳдадориро тавсиф мекунад, ки чиҳати идораи хавф, аз ҷумла, истифодаи аннуитетҳо ва дигар усулҳо, ба мисли свопҳои ҷубронкунандаи ин омил, ки давомнокии ҳаёти кормандони тавассути барнома фарогирифташуда аз ҳадди эҳтимолӣ бештар хоҳад буд, аз ҷониби барнома ё корхона истифода мешаванд.
- 147 Барои тавсифи таъсири барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ба воситаҳои пулии минбаъдаи корхона он маълумоти зеринро ифшо мекунад:
- (а) тавсифи тарҳ ва сиёсати маблағгузорӣ, ки ба маблағҳои минбаъда таъсир мерасонанд;
 - (б) аъзоҳаққӣ ба барнома, ки дар давраи ҳисоботи солони оянда мавриди интизор мебошад;
 - (в) маълумот дар бораи муҳлати иҷрои уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда. Маълумоти мазкур бояд давомнокии миёнавазнии уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда дар бар гирад ва метавонад дигар маълумотро дар бораи тақсими муҳлати пардохти подошпулиҳо, ба мисли таҳлили муҳлати пардохти подошпулиҳо фаро гирад.

Барномаҳои муштараки якҷанд корфармоён

- 148 Агар корхона дар барномаи муштараки якҷанд корфармоён бо пардохтҳои муқарраршуда иштирок намояд, он бояд инҳоро ифшо кунад:
- (а) тавсифи нақшаи маблағгузорӣ, аз ҷумла, усуле, ки барои муайянсозии аъзоҳаққии корхона ва талаботи ҳадди аксар барои маблағгузорӣ истифода мегардад;
 - (б) тавсифи ин омил, ки корхона дар қадом сатҳ метавонад дар назди барнома аз рӯйи уҳдадорӣҳои дигар корхона мутобиқ бо шартҳои барномаи муштараки якҷанд корфармоён ҷавобгар бошад;
 - (в) тавсифи тақсими мувофиқашудаи қаср ё барзиёдӣ дар ин маврид:
 - (i) барҳамхӯрии барнома;
 - (ii) хориҷшавии корхона аз барнома;
 - (г) агар корхона мутобиқ бо банди 34 барномаи мазкурро ҳамчун барнома бо пардохтҳои муқарраршуда инъикос кунад, он бояд маълумоти зеринро бар илова ба маълумоти дар зербандҳои (а) - (в) талабшаванда ва бар ивази маълумоте, ки бандҳои 139 – 147 талаб мекунанд, ифшо кунад:
 - (i) он далел, ки барномаи мазкур барнома бо пардохтҳои муқарраршуда маҳсуб меёбад;
 - (ii) сабаби мавҷуд набудани маълумоти кофӣ дар бораи инъикос гардидани барномаи мазкур ҳамчун барнома бо пардохтҳои муқарраршуда;
 - (iii) аъзоҳаққӣ ба барнома, ки дар давраи ҳисоботи солони оянда мавриди интизор мебошад;
 - (iv) маълумот дар бораи қаср ё барзиёдии барнома, ки ба маблағи аъзоҳаққии минбаъда таъсир мерасонад, аз ҷумла, асосе, ки барои муайянсозии чунин қаср ё барзиёдӣ ва оқибатҳо барои корхона, дар сурати вучуди инҳо, истифода мешавад;
 - (v) сатҳи иштироки корхона дар барнома вобаста ба муқоиса бо дигар корхонаи иштироккунанда. Намунаҳои нишондиҳандаҳое, ки барои тавсифи сатҳи иштирок дар барнома истифода мешаванд, ҳиссаи мутаносиби корхонаро дар маблағи умумии аъзоҳаққӣ ба барнома ё ҳиссаи мутаносиби корхонаро дар миқдори умумии кормандони фаъол – аъзоёни барнома, ки дорои ҳуқуқи гирифтани подошпулӣ мебошанд, агар чунин маълумот мавҷуд бошад, дар бар мегиранд.

Барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда, ки хавфро дар байни корхонаи дар таҳти назорати умумӣ қарордошта тақсим мекунанд

- 149 Агар корхона дар барнома бо пардохтҳои муқарраршуда иштирок кунад, ки хавфро дар байни корхонаи таҳти назорати умумӣ қарордошта тақсим мекунад, корхона бояд маълумоти зеринро ифшо намояд:
- (а) шартнома ё сиёсати изҳоршударо нисбат ба тақсими хароҷоти софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда ё далели мавҷуд набудани чунин сиёсат;
 - (б) сиёсати муайянсозии андозаи аъзоҳаққӣ, ки бояд аз ҷониби корхона гузаронида шавад;
 - (в) агар корхона тақсими хароҷоти софи барнома бо пардохтҳои муқарраршударо мутобик бо банди 41 нишон диҳад, ҳама маълумотро дар бораи барнома мутобик бо талаботи бандҳои 135-147 ба таври пурра;
 - (г) агар корхона аъзоҳаққиро, ки бояд дар муддати давра мутобик бо банди 41 гузаронида шавад, маълумотро дар бораи барнома ба таври пурра мутобик бо талаботи бандҳои 135 - 137, 139, 142 - 144 ва 147 (а) ва (б).
- 150 Маълумоте, ки тавассути бандҳои 149 (в) ва (г) талаб карда мешавад, мумкин аст ба воситаи иртиботи мутақобил ба маълумоте, ки дар ҳисоботи молиявии дигар корхона ифшо гардидааст, мавриди ифшо қарор гирад, агар:
- (а) ҳисоботи молиявии зерини корхонаи ҷудогонаи гурӯҳ ба таври алоҳида маълумотеро, ки нисбат ба барномаи мазкур талаб карда мешавад, мушаххас ва ифшо кунад;
 - (б) ҳисоботи молиявии зерини корхонаи ҷудогонаи гурӯҳ барои истифодабарандагони ҳисоботи молиявӣ бо ҳамон шартҳое, ки ҳисоботи молиявии корхонаи мазкур ва ҳамон муҳлате, ки ҳисоботи молиявии корхонаи мазкур ё муҳлати пештар муяссар аст, дастрас бошад.

Талабот нисбат ба ифшои маълумоте, ки дигар СБҲМ-ҳо пешбинӣ мекунанд

- 151 Мутобик бо талаботи СББМ 24 корхона маълумотро нисбат ба инҳо ифшо мекунад:
- (а) амалиёт бо тарафҳои алоқаманд аз рӯйи барномаҳои подошпулии пас аз анҷоми фаъолияти меҳнатӣ;
 - (б) подошпулии пас аз анҷоми фаъолияти меҳнатӣ барои ҳайати калидии роҳбарикунанда.
- 152 Мутобик бо талаботи СББМ 37 корхона маълумотро дар бораи ухдадорихои шартӣ, ки дар робита бо ухдадорихои барномаи подошпулии пас аз анҷоми фаъолияти меҳнатӣ ба вучуд меоянд, ифшо мекунад.

Дигар подошпулиҳои дарозмуддат ба кормандон

- 153 Дигар подошпулиҳои дарозмуддат ба кормандон, ки пардохти онҳо то фарорасии дувоздаҳ моҳ пас аз интиҳои давраи ҳисоботи солона, ки дар он кормандон хизматрасониро анҷом медиҳанд, дар ҳаҷми пурра аз эҳтимол берун буда, инҳоро дар бар мегирад, масалан:
- (а) муҳлати дарозмуддати мураххасӣ аз кор, масалан, рухсатӣ барои хизмати дарозмуддат ё рухсатии эҷодӣ;
 - (б) пардохт барои чашнҳо ё дигар подошпулӣ барои хизмати дарозмуддат;
 - (в) пардохт барои ба таври тӯлонӣ гум кардани қобилияти корӣ;
 - (г) иштирок дар ғоида ва подоши иловагӣ;
 - (д) подошпулии батаъхиргузошташуда.
- 154 Арзёбии подошпулиҳои дарозмуддат ба кормандон одатан ба ҳамон дараҷаи номуайяние, ки арзёбии подошпулӣ вобаста ба анҷоми фаъолияти меҳнатӣ дучор мебошад, қарор нагирифтааст. Аз ин сабаб Стандарти мазкур талаб мекунад, ки барои дигар подошпулиҳо ба кормандон усули соддакардашудаи баҳисобгирӣ мавриди татбиқ қарор гирад. Дар фарқият аз усули баҳисобгирӣ, ки нисбати подошпулӣ вобаста ба анҷоми фаъолияти меҳнатӣ талаб карда мешавад, дар доираи усули мазкур азнаварзёбӣ дар таркиби дигар маҷмуи даромад эътироф карда намешавад.

Эътироф ва арзёбӣ

- 155 Барои эътироф ва арзёбии барзиёдӣ ё касри барномаи дигар подошпулиҳои дарозмуддат ба кормандон корхона бандҳои 56 - 98 ва 113 – 115-ро татбиқ мекунад. Барои эътироф ва арзёбии ҳуқуқ барои ҷуброн корхона бандҳои 116 – 119-ро татбиқ мекунад.
- 156 Дар робита бо дигар подошпулиҳои дарозмуддат ба кормандон корхона бузургии маҷмуи софи моддаҳои дар зер зикршударо дар таркиби ғоида ё зарар эътироф менамояд, ба истиснои он моддаҳое, ки дигар СБҲМ инҳоро ҷиҳати ворид кардан ба арзиши аввалияи дорой талаб мекунад ё иҷозат медиҳад:
- (а) арзиши хизматрасонӣ (ба бандҳои 66 - 112 ва банди 122А нигаред);
 - (б) бузургии софи ғоизҳо аз рӯи уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда (ба бандҳои 123 – 126 нигаред);
 - (в) азнаварзёбии уҳдадорӣ (дорой)-и софи барнома бо пардохтҳои муқарраршуда (ба бандҳои 127 – 130 нигаред);
- 157 Яке аз намудҳои дигар подошпулиҳои дарозмуддат ба кормандон ин подошпулӣ ҳангоми ба таври тӯлонӣ гум кардани қобилияти қорӣ маҳсуб меёбад. Агар андозаи пардохт аз давомнокии собиқаи меҳнатӣ вобаста бошад, пас уҳдадорӣ дар лаҳзаи хизматрасонӣ ба вучуд меояд. Арзёбии ин уҳдадорӣ инъикоскунандаи эҳтимолияти нисбат ба пардохт ва даврае, ки дар он ин пардохт амалӣ мегардад, мебошад. Агар сатҳи пардохт барои шахси ғайриқобили қор новобаста аз собиқаи қорӣ яхсела бошад, ҳароҷоти эҳтимолии ҷунин пардохт он вақт эътироф мегардад, ки рӯйдоди баамалоянда боиси ба таври тӯлонӣ гум шудани қобилияти қорӣ гардад.

Ифшои маълумот

- 158 Новобаста аз он, ки Стандарти мазкур талаботи мушаххасро нисбат ба ифшои маълумот дар бораи подошпулиҳои дарозмуддат ба кормандон муқаррар намекунад, дигар СБҲМ-ҳо метавонанд ифшои маълумотро талаб кунанд. Масалан, мутобик бо СББМ 24 ифшо кардани маълумот дар бораи подошпулӣ ба ҳайати қалидии роҳбарикунанда талаб карда мешавад. СББМ 1 ифшои маълумотро дар бораи ҳароҷоти пардохти подошпулӣ ба кормандон талаб мекунад.

Кумакпулӣ барои рӯзҳои истироҳат

- 159 Стандарти мазкур кумакпулиҳо барои рӯзҳои истироҳатро нисбат ба дигар кумакпулиҳо ба таври алоҳида баррасӣ менамояд, зеро сабаби пайдоиши уҳдадорӣ дар ин маврид на идома ёфтани, балки қатъёбии фаъолияти корманд ба ҳисоб меравад. Кумакпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат ё натиҷаи қарори корхона дар бораи қатъ намудани шартнома бо корманд ё натиҷаи қарори корманд дар бораи қабул намудани пешниҳод вобаста ба ҷубронпулӣ бар ивази қатъ гардидани шартномаи меҳнатӣ додасида ба ҳисоб меравад.
- 160 Кумакпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат подошпулиҳо ба кормандонро, ки ҳангоми бо хоҳиши корманд, бе пешниҳод аз ҷониби корхона, қатъ гардидани шартномаи меҳнатӣ ё дар натиҷаи талаботи ҳатмӣ дар бораи баромадан ба нафақа ба вучуд меоянд, дар бар намегирад, зеро ҷунин подошпулиҳо подошпулиҳои анҷомёфтаи фаъолияти меҳнатӣ маҳсуб меёбанд. Баъзе корхонаҳо ҳангоми қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ бо хоҳиши корманд, ҷубронпулӣ дахлдорро ба корманд пешниҳод менамоянд (моҳиятан, ҷубронпулӣ ҳангоми қатъи фаъолияти меҳнатӣ), ки нисбат ба қатъ ёфтани шартномаи меҳнатӣ бо талаби корхона ҳаҷман камтар мебошад. Фарқиати маблағи ҷубронпулӣ ҳангоми қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ бо хоҳиши корманд ва маблағи ҷубронпулӣ ҳангоми қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ бо талаби корхона, кумакпулӣ барои рӯзҳои истироҳат ба ҳисоб меравад.
- 161 Шакли ҷубронпулӣ он омилро, ки оё ҷубронпулӣ бар ивази хизматрасонӣ ё бар ивази қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ бо корманд пешниҳод мегардад, муқаррар намеаюад. Кумакпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат одатан пардохтҳои яқвақтаинаро тақозо менамояд, аммо баъзан инҳоро дар бар мегирад:
- (а) зиёд намудани ҳаҷми ҷубронпулӣ ҳангоми қатъ гардидани фаъолияти меҳнатӣ, тавассути барномаи ҷубронпулиҳо ба кормандон ё мустақиман;
 - (б) музди меҳнати то анҷоми давраи огоҳонидашуда пардохтшаванда, агар корманд хизматрасониеро, ки манфиатҳои иқтисодии корхонаро таъмин менамуд, дигар иҷро накунад;

- 162 Дар зер омилҳое, ки ҷубронпулиҳо бар ивази хизматрасонӣ ба кормандон пешниҳод гардидааст, оварда мешаванд:
- (а) подошпулиҳо аз хизматрасоние вобаста мебошанд, ки дар оянда пешниҳод мегарданд (аз ҷумла, ҷубронпулие, ки хангоми хизматрасонии минбаъда ҳаҷми он зиёд мегардад);
 - (б) подошпулиҳо тибқи шартҳои барномаи подошпулӣ ба кормандон пешниҳод мегарданд.
- 163 Баъзе кумақпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат тибқи шартҳои пешбиниамуданӣ барномаи подошпулӣ пешниҳод мегарданд. Масалан онҳо метавонанд бо санади қонунгузорӣ, шартномаи меҳнатӣ ё дастаҷамъӣ, ё ин ки аз таҷрибаи пешини корфармо аз рӯйи пардохти подошпулиҳои ҳаммонанд, пешбинӣ гарданд. Ба сифати намунаи дигар: агар корхона подошпулӣ барои давраи дарозмуддатро пешниҳод намояд ё байни санаи пешниҳод ва санаи қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ муҳлати дароз гузарад, корхона масъалаи онро, ки оё барномаи нави подошпулӣ ба кормандонро таҳия намудааст ё нанамидааст ва мутаносибан, оё подошпулиҳои бо барномаи мазкур пешниҳодшаванда кумақпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат ё ин, ки ҷубронпули баанҷомрасии ғайриқонунии меҳнатӣ ба ҳисоб мераванд, баррасӣ менамояд. Подошпулиҳо ба кормандон, ки тибқи шартҳои пешбиниамуданӣ барномаи подошпулӣ пешниҳод мегарданд, кумақпулиҳо барои рӯзҳои истироҳатро дар бар мегиранд, агар онҳо дар натиҷаи аз ҷониби корхона қабул намудани қарор дар бораи қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ бо корманд пардохта шаванд ва аз хизматрасонӣ дар оянда вобаста набоянд.
- 164 Баъзе подошпулиҳо новобаста аз сабаби аз кор рафтани корманд пардохта мешаванд. Ҳарчанд омили пардохти минбаъдаи ҷунин подошпулиҳо хусусияти муайян доранд (бо назардошти талаботи бо шартҳои гузариши ҳуқуқ ё талаботи камтарини давраи хизматрасонӣ алоқаманд), аммо муҳлати пардохти онҳо номуайян ба ҳисоб меравад. Новобаста аз он, ки ҷунин подошпулиҳо дар мавриди қонунгузорӣ ҳамчун “ҷубронпулӣ” ё “ҷуброн барои қатъи шартномаи меҳнатӣ” оварда шудааст, онҳо подошпулие ба ҳисоб мераванд, ки хангоми анҷоми ғайриқонунии меҳнатӣ, на кумақпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат, пардохта мешаванд ва корхона онро ҳамчун подошпулиҳо бо анҷом ёфтани ғайриқонунии меҳнатӣ инъикос менамояд.

Эътироф

- 165 Корхона уҳдадорӣ ва хароҷоти кумақпулиҳо барои рӯзҳои истироҳатро дар аввалин рӯз аз ин санаҳои зикршуда эътироф менамояд:
- (а) хангоме, ки корхона наметавонад пешниҳод дар бораи подошпулиҳои мазкурро бекор намод;
 - (б) хангоме, ки корхона хароҷоти таҷдиди сохторро эътироф менамояд, ки ба доираи таътиқи СББМ 37 мансуб буда, пардохти кумақпулиҳо барои рӯзҳои истироҳатро пешбинӣ менамояд.
- 166 Нисбати кумақпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат, ки дар натиҷаи қарори корманд ҷиҳати қабули пешниҳоди подошпулӣ бар ивази қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ бояд пардохта шавад, корхона ҳуқуқи бекор намудани пардохти кумақпулиҳо барои рӯзҳои истироҳатро ба санаҳои зерин аз даст медиҳад:
- (а) санаи аз ҷониби корманд қабул гардидани пешниҳод;
 - (б) санаи мавриди амал қарор гирифтани маҳдудият (масалан, талаботи пешбиниамуданӣ қонунгузорӣ, мақоми танзимкунанда, шартнома ё дигар маҳдудият) нисбати имконияти корхона дар бораи бекор намудани пешниҳод. Агар маҳдудият дар лаҳзаи манзури пешниҳод ҷой дошта бошад, пас санаи он санаи пешниҳод ба ҳисоб меравад.
- 167 Дар робита бо кумақпулӣ барои рӯзҳои истироҳат, ки дар натиҷаи аз ҷониби корхона қабул гардидани қарор дар бораи қатъ кардани муносибати меҳнатӣ бо корманд бояд пардохт гардад, корхона ҳуқуқи худро ҷиҳати бекор кардани дархост пас аз огоҳ намудани кормандони дахлдор дар бораи нақшаи қатъ кардани шартномаи меҳнатӣ гум мекунад, ба шарте, ки ҳама меъёрҳои дар зер овардашуда риоя шаванд:
- (а) амалҳое, ки барои анҷомёбии барнома талаб карда мешаванд, ба он эҳтимолияти кам ишора мекунанд, ки ба нақша тағйироти назаррас ворид карда хоҳад шуд;
 - (б) нақша шумораи кормандонро, ки шартномаи меҳнатӣ бо онҳо қатъ карда мешавад, мансаб, вазифа ва мавқеи ҷойгиршавии онҳо (дар ин маврид барнома набояд дорои ному насаби ҳар як корманди ҷудоғона бошад) ва санаи эҳтимолии анҷомёбии иҷрои нақшаро мушаххас менамояд;

- (в) нақша ба таври возеҳ кумакпулӣ барои рӯзҳои истироҳатро, ки кормандон мегиранд, бо ҳамин тарз тавсиф менамояд, то онҳо намуд ва маблағи кумакпулиро, ки пас аз қатъ ёфтани шартномаи меҳнатӣ дарёфт мекунанд, муайян карда тавонанд.
- 168 Агар корхона кумакпули рӯзҳои истироҳатро эътироф намояд, барои он зарурат пеш меояд, ки инчунин дар мавриди баҳисобгирӣ тағйиротеро, ки ба нақша ворид карда шудааст ё ихтисори барномаҳои дигар подошпулиҳо ба кормандонро нишон диҳад (ба банди 103 нигаред).

Арзёбӣ

- 169 Корхона кумакпулиҳо барои рӯзҳои истироҳатро ҳангоми эътирофи аввалияи он арзёбӣ менамояд ва тағйироти минбаъдaro низ тибқи хусусияти подошпулӣ арзёбӣ мекунад, бо шарт он, ки агар кумакпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат зиёдшавии ҳаҷми подошпулӣ бо анҷомёбии фаъолияти меҳнатӣ ба ҳисоб раванд, корхона талаботи нисбати подошпулӣ барои анҷомёбии фаъолияти меҳнатӣ пешбинишударо татбиқ менамояд. Дар акси ҳол:
- (а) агар интизор равад, ки пардохти кумакпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат дар ҳаҷми пурра то анҷом ёфтани дувоздаҳ моҳи пас аз давраи ҳисоботи солона, ки кумакпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат эътироф мешаванд, фаро мерасад, корхона талаботи нисбати подошпули кутохмуддат барои кормандон пешбинишударо татбиқ менамояд;
- (б) агар интизор равад, ки пардохти кумакпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат дар ҳаҷми пурра то анҷом ёфтани дувоздаҳ моҳи пас аз давраи ҳисоботи солона фаро намерасад, корхона талаботи нисбати дигар подошпули дарозмуддат барои кормандон пешбинишударо татбиқ менамояд.
- 170 Бо назардошти он, ки кумакпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат бар ивази хизматрасонӣ пешниҳод карда намешаванд, бандҳои 70–74, ки масъалаҳои мансуб кардани подошпулӣ ба давраҳои хизматрасониро баррасӣ менамоянд, татбиқ карда намешаванд.

Намунаи тафсири бандҳои 159–170

Маълумоти умумӣ

Дар натиҷаи хариди ба наздикӣ анҷомдошуда корхона ба нақша гирифтааст, ки пас аз даҳ моҳ фаъолияти фабрикаро қатъ намояд ва ҳамон маврид фаъолияти ҳамаи кормандони дар фабрика боқимондaro низ қатъ кунад. Бо вучуди он, ки ба корхона донишу малакаи касбии кормандони фабрика барои ба анҷом расонидани баъзе шартномаҳо зарур аст, корхона барномаи зерини қатъ намудани шартномаҳои меҳнатиро эълон менамояд:

Ҳар як корманд, ки боқӣ мемонад ва хизматрасонии худро то басташавии фабрика идома медиҳад, ба санаи қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ подошпулиро дар ҳаҷми 30000 в.п. (воҳиди пулӣ) ба даст мегирад. Кормандоне, ки то басташавии фабрика аз кор рафтаанд, 10000 в.п. мегиранд.

Дар фабрика 120 корманд фаъолият менамоянд. Тибқи интизории корхона дар лаҳзаи эълони барнома 20 нафари онҳо то басташавӣ аз кор озод мешаванд. Мутаносибан, маблағи умумии интизорбудаи воситаҳои пулӣ тибқи барнома 3 200 000 воҳиди пулиро (яъне 20 x 10000 в.п. + 100 x 30000 в.п.) ташкил медиҳад. Корхона тибқи банди 160 подошпули бар ивази қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ пешниҳодшавандaro ҳамчун кумакпулӣ барои рӯзҳои истироҳат ва подошпули бар ивази хизматрасонӣ пешниҳодшударо ҳамчун подошпули кутохмуддат барои кормандон инъикос менамояд.

Кумакпулиҳо барои рӯзҳои истироҳат

Кумакпулие, ки бар ивази қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ пешниҳод мегардад, 10000 в.п.-ро ташкил медиҳад. Ин маблағест, ки корхона бояд барои қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ ба кормандон, новобаста аз он, ки кормандон то басташавии фабрика хизматрасонӣ менамоянд ё аз кор мераванд, пардохт намояд. Ҳатто, агар кормандон тавонанд то басташавии фабрика аз кор раванд, қатъёбии шартномаи меҳнатӣ бо кормандон—ин натиҷаи қарори корхона дар бораи қатъ намудани фаъолияти фабрика ва қатъ намудани шартномаи меҳнатӣ бо кормандон ба ҳисоб меравад (яъне вақте, ки фабрика баста мешавад, ҳамаи кормандон озод карда мешаванд). Аз ин лиҳоз, корхона уҳдадорӣ пардохти кумакпулӣ барои рӯзҳои истироҳатро ба маблағи 1 200 000 в.п. эътироф менамояд (яъне 120 x 10 000 в.п.), ки тибқи барномаи подошпулӣ ба кормандон дар санаи аввал пешниҳод мегардад: санае, ки барномаи қатъёбии шартномаҳои меҳнатӣ эълон гардида буд ва санае, ки корхона харочот барои аз нав дида баромадани сохторро, бинобар сабаби баста шудани фабрика, эътироф менамояд.

Намунаи тафсири бандҳои 159–170

Подошпулиҳое, ки бар ивази хизматрасонӣ пешниҳод мегарданд

Подошпулиҳои иловагӣ, ки кормандон мегиранд, агар дар муддати муҳлати даҳмоҳа хизматрасонӣ намоянд, подошпулиҳои бар ивази хизматрасонӣ дар давраи дарҷгардида ба ҳисоб мераванд. Корхона онро ҳамчун подошпулиҳои кутоҳмуддат ба кормандон пешниҳод менамояд, зеро тибқи интизориҳои корхона онҳо то анҷоми дувоздаҳ моҳ пас аз анҷомёбии давраи солони ҳисобот пардохта мешаванд. Дар ин намуна тахфифнамоӣ талаб карда намешавад, аз ин лиҳоз хароҷот дар ҳаҷми 200 000 в.п. (яъне 2 000 000 в.п. тақсими 10) барои ҳар моҳ, дар муддати давраи дувоздаҳмоҳаи хизматрасонӣ бо зиёд намудани арзиши тавозунии уҳдадориҳои дахлдор, эътироф карда мешавад.

Ифшои маълумот

- 171 Новобаста аз он, ки Стандарти мазкур талаботи махсусро нисбат ба ифшои маълумот дар бораи кумакулиҳои барои рӯзҳои истироҳат муқаррар намекунад, дигар СБХМ-ҳо чунин талаботро пешбинӣ мекунанд. Масалан, СББМ 24 ифшои маълумотро дар бораи подошпулиҳое, ки ба ҳайати калидии роҳбарикунанда пешниҳод мегарданд, талаб мекунанд. СББМ 1 ифшои маълумотро дар бораи хароҷоти пардохти подошпулиҳо ба кормандон талаб мекунанд.

Санаи эътибор пайдо намудан ва муқаррароти интиқоли

- 172 Корхона бояд Стандарти мазкурро нисбат ба давраҳои солонӣ, ки аз 1 январи соли 2013 ҷе пас аз ин сана оғоз мегарданд, татбиқ менамояд. Татбиқи пеш аз муҳлат иҷозат дода мешавад. Агар корхона Стандарти мазкурро нисбат ба давраи пештар татбиқ кунад, пас бояд чунин далелро ифшо намояд.
- 173 Корхона бояд Стандарти мазкурро мутобик бо СББМ 8 “*Сиёсати баҳисобгирӣ, тағйирот дар арзёбии муҳосибӣ ва ҳаҷоҳ*” ба таври гузаштанигарӣ татбиқ кунад, ба истиснои он, ки:
- (а) корхона набояд арзиши тавозунии дороиҳоеро, ки аз доираи татбиқи Стандарти мазкур берун қарор доштанд, бо назардошти тағйироти хароҷоти пардохти подошпулиҳо ба кормандон, ки то санаи татбиқи аввалия ба арзиши тавозунӣ ворид карда шуда буданд, мавриди тасҳеҳот қарор диҳад. Санаи татбиқи аввалия оғози давраи аз ҳама пештар, ки дар ҳисоботи молиявии аввалия нишон дода шуда, дар он корхона Стандарти мазкурро татбиқ менамояд, ба ҳисоб меравад;
 - (б) дар ҳисоботи молиявии давраҳое, ки аз 1 январи соли 2014 оғоз меёбанд, корхона набояд маълумоти муқоисавиро мутобик бо талаботи ифшои маълумот, ки дар банди 145 нисбат ба ҳассосияти уҳдадорӣ аз рӯйи пардохтҳои муқарраршуда пешниҳод кунад.
- 174 Ба СБХМ 13, ки моҳи майи соли 2011 интишор гардидааст, ба банди 8, вобаста ба муқаррароти арзиши одилона, инчунин ба банди 113 ислоҳот ворид карда шудааст. Корхона бояд ислоҳоти мазкурро дар баробари татбиқи СБХМ 13 мавриди татбиқ қарор диҳад.
- 175 *Барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда*: аъзоҳаққиҳои кормандон: Тавассути санади СББМ 19 “*Барномаҳо бо пардохтҳои муқарраршуда: аъзоҳаққиҳои кормандон*” (ислоҳот ба СББМ 19), ки моҳи ноябри соли 2013 интишор гардидааст, дар бандҳои 93 – 94 тағйирот ворид карда шудааст. Корхона бояд ислоҳоти мазкурро мутобик бо СББМ 8 “*Сиёсати баҳисобгирӣ, тағйирот дар арзёбии муҳосибӣ ва ҳаҷоҳ*” ба таври гузаштанигарӣ нисбат ба давраҳои солони, ки аз 1 июли соли 2014 ҷе пас аз ин сана оғоз мегарданд, татбиқ намояд. Татбиқи пеш аз муҳлат иҷозат дода мешавад. Агар корхона Стандарти мазкурро нисбат ба давраи пештар татбиқ кунад, пас бояд чунин далелро ифшо намояд.
- 176 Тавассути ҳуҷҷати “*Такмилдиҳиҳои ҳарсолаи Стандартҳои байналмилалӣ ҳисоботи молиявӣ, давраи солҳои 2012 – 2014*”, ки моҳи сентябри соли 2014 интишор гардидааст, дар банди 83 тағйирот ворид карда шуда, банди 177 илова шудааст. Корхона бояд ислоҳоти мазкурро нисбат ба давраҳои солони, ки аз 1 январи соли 2016 ҷе пас аз ин сана оғоз мегарданд, татбиқ намояд. Татбиқи пеш аз муҳлат иҷозат дода мешавад. Агар корхона Стандарти мазкурро нисбат ба давраи пештар татбиқ кунад, пас бояд чунин далелро ифшо кунад.
- 177 Корхона бояд ислоҳотеро, ки дар банди 176 зикр шудааст, аз оғози давраи муқоисавии аввалине, ки дар ҳисоботи молиявии аввалия нишон дода шуда, дар он корхона ислоҳоти зеринро истифода мебарад, мавриди татбиқ қарор диҳад. Ҳама гуна тасҳеҳоти аввалия, ки тавассути татбиқи ислоҳоти

мазкур талаб шудааст, бояд дар таркиби Ҷоидан тақсимнагардида дар оғози давраи зикршуда эътироф карда шавад.

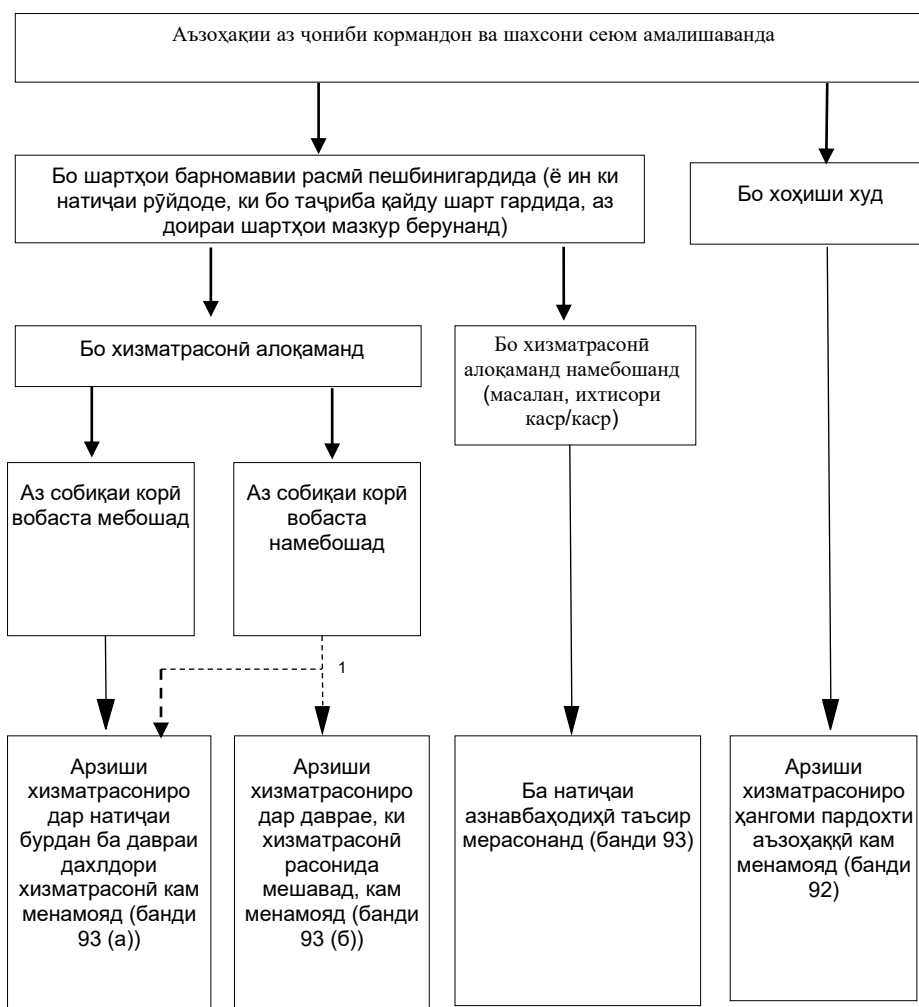
- 178 Ба СБХМ 17, ки моҳи майи соли 2017 интишор гардидааст, дар мавриди эзоҳот ба банди 8 ислоҳот ворид карда шудааст. Корхона бояд ислоҳоти мазкурро дар баробари татбиқи СБХМ 17 мавриди татбиқ қарор диҳад.
- 179 Тавассути ҳуҷҷати “*Ворид намудани тағйирот ба барнома, ихтисори барнома ӯ пардохти уҳдадориҳо аз рӯйи барнома*” (ислоҳот ба СББМ 19), ки моҳи феввали соли 2018 интишор гардидааст, бандҳои 101А, 122А ва 123А илова гардида, дар бандҳои 57, 99, 120, 123, 125, 126 ва 156 тағйирот ворид карда шудааст. Корхона бояд ислоҳоти мазкурро нисбат ба тағйироти барнома, ихтисори он ва ба таври пурра пардохтани уҳдадорӣ аз рӯйи барнома, ки дар санаи оғози давраи якуми ҳисоботи солони аз 1 январи соли 2019 ӯ пас аз он оғозшаванда татбиқ наояд. Татбиқи пеш аз муҳлат пазируфта мешавад. Агар корхона ислоҳоти мазкурро нисбат ба давраи пештар татбиқ наояд, пас бояд чунин далелро ифшо наояд.

Замимаи А

Дастур барои татбиқ

Замимаи мазкур қисми ҷудонапазири СБҲМ-и мазкур маҳсуб меёбад. Дар он татбиқи талаботе, ки дар бандҳои 92 – 93 зикр шудааст, тавсиф гардида, мисли дигар қисмҳои СБҲМ-и мазкур дорои қувваи яхела мебошад.

A1 Талабот нисбат ба баҳисобгирии аъзоҳаққиҳо, ки аз ҷониби кормандон ё шахсони сеюм пардохта мешаванд, дар нақшаи дар зер овардашуда тавзеҳ гардидааст.

(1) Таъсири ҷудокунандаи воситаҳои табдилдиҳӣ дар ғайри камшуда